

A Börzsöny-Duna-Ipoly térség
természeti erőforrásainak jellemzői,
és az itt található értékekben rejlő
lehetőségek

Szerkesztette:
Dr. Fehér István
és
Dr. Medina Viktor

2015

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Természeti adottságok	3
3. Felszíni vizek	9
3.1. Duna	9
3.2. Ipoly	10
3.3. Felszíni vizek környezeti állapota	10
4. Talajtakaró	11
4.1. Talajtakaró környezeti állapota	12
5. Földhasználati módok	12
6. Levegőminőség	13
6.1. Légszennyezettség környezeti állapota	13
7. Felszíni vizek, talajtakaró és a levegőminőség környezeti állapotára ható tényezők	14
7.1. Épített környezet	14
7.2. Szilárd hulladék	15
7.3. Mezőgazdaság	15
8. Megújuló energiaforrások	15
8.1. Napenergia	16
9. A térség értékeire épülő turizmus	17
9.1. Turisztika kiemelt termékcsoportjai	17
9.2. A térség megközelíthetősége	18
9.3. Túraútvonalak	19
Gyalogos túrák	19
Kerékpár túrák	20
Kisvasút túra	21
10. A térség településeinek természeti erőforrásai, jellemzői, értékei és a bennük rejlő lehetőségek	22
11. A térség SWOT elemzése	38
12. Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák (HVS)	40
12.1. A Szobi járás Vidékfejlesztési Stratégiája	41
Prioritások	41
12.2. 1A Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület 2013-as stratégiai terve	46
A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései és intézkedései	46
Kiosztott támogatások, megvalósult projektek	47
A III. tengelyen belül megvalósult támogatások	47
A IV. tengelyen belül megvalósult támogatások	49
12.3. 2014-2020-as időszak	52
Nemzeti Vidékstratégia	52
Közösségi szinten irányított helyi fejlesztés (CLLD)	52
13. Javaslatok:	54
14. Összefoglalás:	58
15. Irodalomjegyzék	60

1. Bevezetés

A térség jellemzően a Pest megye északi részén található, Szobi járás 17 települését fogja össze. A térség területe kb. 440 km², az itt élő népesség 24.808 fő, a népsűrűsége 55 fő/km². A 17 település közigazgatási besorolás szerinti összetételét 2 város (Szob, Nagymaros) és 15 község adja. Népességszámot tekintve legnagyobb település Nagymaros (4770 fő) legkisebb pedig Tésa (78 fő).

2. Természeti adottságok

Budapesttől karnyújtásnyira, a csodálatos szépségű Dunakanyartól északra, varázslatos, vadregényes hegység, a Börzsöny erdős csúcsai emelkednek. Központi része, az ún. Magas-Börzsöny Magyarország legérzékenyebb hegyvidéke, hazánk parányi ékszerdoboz. Sziklagyepes gerincek, zord andezit tornyok, kömezők, árnyas, mély szurdokvölgyek, csobogó patakok, tiszta források, bájos vadvirágos rétek bújnak meg a Csóványos körüli sűrű rengetegben. A 938 m magas csúc és a Nagy Hideg-hegy tömbje dél felől, a főváros és a Dunakanyar irányából, a Bárány-bérc–Kálmár-hegylánc keletről, a Hegyhát északról, a Holló-kő–Vár-bükk–Magyar-hegy vonulat nyugatról védelmezi, szemérmesen eltakarja a Magas-Börzsöny maga nemében páratlan, lenyűgöző szépségét. E megkapó tájat csak az pillanthatja meg, aki a hegység peremének egyik településéről kiindulva, fárasztó emelkedőkkel tarkított, hosszú gyalogtúrát vállalva vág neki a felejthetetlen kalandnak, a Magas Börzsöny felfedezésének. Persze nem feledkezhetünk meg a Dél-Börzsöny Dunakanyarra néző ormairól, az Észak-Börzsöny vadban gazdag erdeiről és a Nyugat-Börzsöny panorama-tisztásos kúpjairól, az őskori sáncok, a drégelyi és a nógrádi várromok hangulatáról, a hajdani kisvasúthálózat megmaradt, hangulatos vonalairól, a bájos települések látnivalóiról, s a lustán kanyargó Ipolyról sem. A Börzsöny és az Ipoly völgye 1997 óta a Duna–Ipoly Nemzeti Park része, s ez biztosíték kell legyen a hegység természeti, tájképi értékeinek megőrzésére, a környezetbarát, környezetkímélő ökoturizmus, a természetjárás feltételeinek javítására, az erdő- és vadgazdálkodás természetvédelmi irányítás alá rendelésének megvalósulására. A hazai turizmus-palettáról hiányzik egy olyan hegyvidéki terület, ahol csak az ökoturizmus az „úr”, pedig a civilizációs, urbanizációs ártalmak elől menekülő ember számára szinte percről percre értékesebbé válnak a még megmaradt, érintetlennek mondható természeti/hegyvidéki – egészséges életmódra, aktív pihenésre csábító – területek. Eddig alapvetően sikerült megőrizni a hegység szívének „érintetlenségét” – e területek jórészt „fokozottan védett” státuszban vannak, a Magas-Börzsöny a Natura 2000 program területe –, így a Börzsöny jövője a Duna–Ipoly Nemzeti Park érdekérvényesítő képességén, a terület- és turizmusfejlesztés megfontolt, körültekintő lépésein, az önkormányzatokon, a holnaputánra is gondoló vendégfogadó vállalkozásokon, az erdőgazdaságon, a vadásztársaságokon, s nem utolsósorban a térségbe látogatókon, és a helyi lakosságon múlik. A Börzsönyért össze lehet és kell fogni. Az összefogás sikere vagy sikertelensége, érzékenysége vagy érzékellenlété fogja meghatározni a táj képét. A

természeti értékek megóvásával, az érintetlen tájkép fenntartásával, de némi turisztikai infrastrukturális fejlesztéssel, pl. a Vác–Diósjenő–Drégelypalánk vasútvonal felújításával, az Ipolyságba (Šahy) tartó hajdani vonal újjáépítésével, a természetvédelmi és turisztikai szempontokat egyaránt szerencsésen ötvöző erdei kisvasutak működésének biztosításával, a felhagyott szakaszok (Szob–Nagybörzsöny) teljes, turisztikai célú helyreállításával, a kerékpáros turizmus feltételeinek további javításával, a turistaházak korszerűsítésével, a nagy-hideg-hegyi sípályák, lesikló utak gondozásával és nem utolsósorban a turistautak/jelzések folyamatos karbantartásával – azaz a hegység ökoturisztikai fejlesztésével – a Börzsöny nemzetközileg is számon tartott hegyvidéki „rekreációs paradicsom” lehet. Ez nemcsak természetvédelmi, turisztikai érdek, területfejlesztési kérdés, hanem a hegységperem falvaiban élők jövőjének záloga is, hiszen a Börzsöny természeti szépségére épülő ökoturizmusra támaszkodó falusi turizmus, a vendégfogadó szolgáltatások vállalkozásai számukra a megmaradást jelentik.

A Börzsöny-hegység az Észak-Magyarországi- középhegység része, területe kb. 600 km², vulkanikus hegység, amely ebből adódóan magas hegycsúcsokkal és gerincekkel tagolt felszíni forma (*legmagasabb csúcsai: a Magosfa 915 m, a Csóványos 938 m, a Nagy Hideg-hegy 864 m a Nagy-Inóc 813 m*). Négy kistájra lehet osztani (*Északi-Börzsöny, Központi-Börzsöny, Délnyugati-Börzsöny, Dél-Börzsöny*), amelyek mindegyike érinti az egyesület területét. Említést érdemelnek a hegység déli részén kialakult kismedencék, amelyek a vulkanikus mozgások nyomán alakultak ki (*Márianosztra-, Kóspallagi-, Szokolysai-, Királyréti medence*).

A Börzsönnyt középhegységi klíma jellemzi, az éves középhőmérséklete 9-9,5 °C, az átlagos éves napsugárzás 1850 órára tehető, ez a nyíltabb térrészekben még több. A hegység természetes erdőborítása rendkívül változatos. Két flórajárás növényvilága található meg a kb. 450 km² alapterületű hegységünkben. Az alacsonyabb, hegylábi területeken a cseres, magasabban a cseres-tölgyes melegkedvelő faállományai, feljebb haladva már gyertyános-tölgyeseket, majd a hűvösebb, nedvesebb, 600 méter feletti vonulatokat már a zárt bükkös jellemzik. A Dél-Börzsönyre a melegkedvelő tölgyes, a Duna menti területeken molyhos tölgyes, virágos kőrises karsztbokor erdő, valamint sziklagyep jellemző. **A területet a Duna-Ipoly Nemzeti Parkhoz tartozó 18 ezer hektár erdőterület uralja.**

A **védett területek a Duna-Ipoly Nemzeti Park** területéhez tartoznak, melynek kiterjedése kb. 18 ezer ha, szinte mind a 17 település területét érinti a védett kategóriába tartozó terület, a legnagyobb védett területekkel rendelkező települések: Nagybörzsöny, Kemence, Perőcsény és Bernecebaráti. A **Natura 2000** területek nagysága közel megegyezik a védett terület összes kiterjedésével.

DOMBORZATI ADOTTSÁGOK, GEOLÓGIA

Börzsöny:

Az Észak- Magyarországi-középhegység része, mint Börzsöny középtáj az Ipoly mentével a Duna

Ipoly Nemzeti Park területének mintegy felét teszik ki. A Börzsönyt florisztikai szempontból négy kistájra lehet osztani: az Északi-Börzsöny, a Központi-Börzsöny, Délnyugati-Börzsöny, illetve a Dél-Börzsöny a három kismedencével (a Kóspallagi, a Márianosztrai és a Szokolyai) különül el egymástól. E kismedencék a földtörténeti harmadidőszak végén és a negyedidőszak elején keletkeztek azáltal, hogy környezetük kiemelkedett. A medencékben jellemzően előfordul a Lajta mészkő. A Börzsöny kialakulása több millió éve kezdődött. Rövid emberi léptünkben szinte elképzelhetetlenül hosszú, a földtörténet időskáláján viszont alig pár pillanatnyi idő az a 16,5 millió év, amivel vissza kell forgatnunk az idő kerekét. Igen a Börzsöny tulajdonképpen fiatal hegység, életkora alig tizede a Mecsek, s alig huszada a Velencei hegységnek. 15-20 millió évvel ezelőtt a Visegrádi-hegységgel együtt helyén még tenger hullámozott. Egy intenzív vulkáni tevékenységnek köszönhetően a kis vulkáni kúpok elkezdtek kiemelkedni a térszínből és közel 2000 méteres hegyekké nőttek. Ekkor e két hegység még egyként létezett. Feltehetően az Ős-Duna választotta ketté a Börzsönyt és a Visegrádi-hegységet. Az ősfolyó folyamatosan alakította medrét, ezt jól bizonyítják a különböző korú teraszok. Az erős vulkánműködés során egy monumentális ősvulkán keletkezett, melynek központi része a mai Magas-Börzsöny területe. A magkamra kiürülése után az ősvulkán kalderája beomlott, ennek körvonala alkotja a Börzsöny főgerincét, mely 12 km hosszú. A gerinc legmagasabb csúcsai a Godóvár (574 m), a Miklós-tető (725 m), a Magosfa (915 m), a Csóványos (938 m), a Nagy-Hideg-hegy (864 m) és a gerincet záró csúcs a Nagy-Inóc (813 m). A Börzsöny fő tömegét andezit alkotja, de megtalálhatók a Duna hordalékának nyomai is, mint a kvarckavics, vagy az egykori tengeri üledék maradványok. A területen jelentős szintkülönbségeket, egymástól gyakorta élesen elhatárolódó domborzati elemeket, összességében igen diverz domborzati viszonyokat találhatunk.

Ipoly-völgy:

Az Ipoly-völgy a Nógrádi-medencével az Észak-Magyarországi medencék középtájához tartozik. Az Ipoly-völgy a - magyarországi kistáj kataszter felosztása - szerint két részre tagolódik: Középső- és Alsó- Ipoly-völgyre. Az Ipoly (szlovákul: Ipel) Szlovákiában a Vepor-hegységben ered. Dél, délnyugat irányban kanyarogva Magyarországot Ipolytarnócnál éri el. A Duna egyetlen baloldali mellékfolyója hazánkban. Magyarországi hossza 143 km. A Börzsönyt északról megkerülve, annak nyugati oldalán dél felé haladva folyik a szlovák-magyar határ mentén, majd Szobnál éri el utolsó szakaszát és torkollik a Dunába. Vízjárása meglehetősen ingadozó.

ÉGHAJLATI, VÍZRAJZI VISZONYOK

Börzsöny:

A Börzsöny a mérsékelt övben helyezkedik el, középhegységi klíma jellemzi. Éves középhőmérséklete a magasabb, 900 méteres (Csóványos) térségben 6-6,5 °C, 100 méterenként lejjebb haladva 0,5 °C-kal csökken, így a hegylábaknál már a 9-9,5 °C jellemző. Az átlagos éves napsugárzás 1850 órára tehető, ez a nyíltabb térrészekben még több. Hirtelen kiemelkedő vonulatait a nyugatról, illetve észak-

nyugatról érkező szelek érik. Ezek a szelek a hegység észak-dél irányú főgerincével merőlegesen érkeznek, ott átbuknak és a vonulat keleti oldalán csapódnak le. Így elmondható, hogy a legtöbb csapadék e térségben, Királyrét, Diósjenő, Királyháza környékén hullik. Az évente lehulló csapadékmennyiség eloszlása évszakonként igen eltérő, átlagosan 600-800 mm. A hegység vízellátottsága kifejezetten jó. A lehulló csapadék egy része beszivárog a talajba, és résvízként a kőzetek repedésein halad lefelé. A Börzsöny jelentős számú, kb. 350 forrással büszkélkedik, ezekből legalább negyven 600 méter feletti magasságban ered. A hegység kőzeteinek résein keresztül felszínre bukkanó források a meredek futású patakokba folynak (pl. Kemence-patak, Letkés-patak, Csarna-patak, Hosszú völgyi-patak). Onnan pedig eljutnak a Börzsönyt körülölelő nagyobb folyókba, a Dunába vagy az Ipolyba. A hegységre nem jellemzőek a természetes eredetű állóvizek, azonban a mesterségesen kialakított tavak annál inkább. Ilyen kisebb tavak a Királyréti-tó, a Kóspallagi-víztározó vagy a nagybörzsönyi horgásztó.

Ipoly-völgy:

Az Ipoly a Duna hazai területen betorkolló legnagyobb bal parti mellékvize. Vízhozama még elegendő ahhoz, hogy szabályozott medrét még egyensúlyban tartsa, így az Ipoly az a legkisebb vízfolyás, amely Magyarországon még folyónak minősíthető. Hosszúsága eredetileg 257 km volt, mely érték az elődeink által elvégzett szabályozások eredményeképpen 215 km-re rövidült meg. A folyó a vízgyűjtő területtől a Szlovák-érchegység völgyeinek medrében kanyarogva, összegyűjtve a Korponai-fennsíkrol lefutó patakok vizeit, Ipolytarnócnál éri el a magyar határt, majd belép az Ipoly-medencébe. Az innen délre eső szakaszra – felváltva a patak jelleget – már az széles teraszokkal szegélyezett ártéri folyó jellemző. Ipolytarnóctól Ipolyságig határ menti folyó. Ipolyság és Tésa között pár kilométeren ismét a szlovák oldalon kanyarog, majd Tésa és a torkolat szakaszán megint határvonalat képez.

Az Ipoly jelentősebb mellékvizei a Selmece-patak, a Lókos-patak, a Korpona-patak, a Fekete-víz, a Dobroda-patak és két bal parti táplálói a Kemence-patak és a Börzsönyi-patak. Szlovákiában a magasabb hegységek körülményei között több csapadék jellemző, ezzel szemben az alsóbb szakaszokra Balassagyarmat és Szob között 570 és 620 mm között várható az éves csapadékmennyiség. A hőmérséklet éves átlaga 9-10 °C ugyanezen a szakaszon.

NÖVÉNYVILÁG

Börzsöny:

A hegység természetes erdőborítása rendkívül változatos. Két flórajárás növényvilága található meg a kb. 450 km² alapterületű hegységünkben. Nagyobb tömegét az északi-középhegység Nógrádi flórajárása jellemzi. Itt az alacsonyabb, heglábi területeken egészen 300 méterig felhúzódhat a cseres, illetve magasabbra törve a cseres-tölgyes melegkedvelő faállomány. Egyre feljebb haladva már gyertyános-tölgyeseket is találunk, amely akár 700 méterig is elér, majd a hűvösebb, nedvesebb, 600 méter feletti vonulatokat már a zárt bükkös jellemzi. A szárazabb hegycsúcsokon található magas

kőris, a hegyi patakok alacsonyabb völgyeiben éger, magasabban juhar, kőris és szil, mint elegyfa fajok mutatkoznak. A Dél-Börzsöny már a Visegrádi flórajárással hasonlatos. Növényvilágára a melegkedvelő tölgyes, a mediterrán jellegű aljnövényzet jellemző. A Duna menti meredek sziklafalakat molyhos tölgyes, virágos kőrises karsztbokorerdő, valamint sziklagyep borítja. Nem véletlenül tartják a Börzsönyt növényekben gazdag hegységünknek: 1233 hajtásos fajt írtak le, amelyből 145 védett, továbbá 316 mohafaj él a területen, amelyből 10 csupán itt található hazánkban. Ezen felül számos mérges és ehető gombafajjal találkozhatunk. A terület erdeivel az Ipoly Erdő Zrt foglalkozik, melynek négy erdészete Diósjenőn, Kemencén, Királyréten és Nagymaroson található.

Ipoly-völgy:

Az Ipoly völgyének Börzsönytől északra elterülő szakasza több helyen még megőrizte természetes képét, ezeken az érintetlenül megmaradt területeken találunk keményfa ligeterdőket, éger- és fűzligeteket, de jellemzően a mocsárrétek és a fűzcserjések alkotják, helyenként magas sásossal. Az alsó szakasszal ellentétben itt még találhatunk a folyóról lefűződött holtágakat. Ezek egyes foltjait megtalálhatjuk Dejtár vagy Drégelypalánk közelében.

Az Alsó- Ipoly-völgye erősen degradált, a hajdani ártéri ligeterdők, égeres láperdők jóformán teljesen megsemmisültek. Helyükön itt is megjelentek a mocsárrétek, a láprétek és gyakoriak a megművelt területek. A folyó menti homokterületek nagyrészt elakácosodtak.

Az Ipoly-völgy természeti értékeit növelő védett növényfajok száma 25-re tehető.

ÁLLATVILÁG

Börzsöny:

A zárt lombos erdők, korhadó fák, az avar növényzete, rejtelmes szikla odúk számos állatfajnak adnak otthont. A hegyi patakok tisztaságát indikátorként jelzi az ott élő kövi rák, de sok más ízeltlábú is fellelhető, mint a szarvasbogár vagy a nemzeti park logóján is szereplő havasi cincér. Hüllők közül jelentős itt a zöld, a ürge, a fali és a lábatlan gyík. A Magyarországon megtalálható 7 kígyófaj közül 3 él a Börzsönyben. Híres a patakok mentén élő kételtű, a foltos szalamandra. Hazánkban közel 300 madárfaj jellemző, ebből 200 a hegységben is megtalálható. Érdekes megfigyelni a parlagi sast, a fekete gólyát, illetve a fehérhátú fakopáncsot, mindhárom faj fokozottan védett. Emlősök közül egyaránt megbújik a nagyobb termetű gímszarvas vagy a vaddisznó, és a kisemlősök közül a nyest vagy a pelefafajok. Kiemelt figyelmet érdemel a nemrégiben visszatelepedett hiúz.

A térségben több vadásztársaság működik (pl. Észak-Börzsöny Vadásztársaság, Börzsönyi Borostyán Vadásztársaság, Ipoly völgye Vadásztársaság, Dunakanyar Kittenberger Kálmán Vadásztársaság). A vadásztársaságok főbb feladatköre a vadállomány szabályozása, valamint a sportcélú tevékenység biztosítása

Ipoly-völgy:

Ebben a fejezetben a Középső- és az Alsó- Ipoly-völgy legjellemzőbb állatfajai kerülnek felsorolásra. A gerinctelen állattani értékek kutatottsága messze az országos átlag felett áll. A bogarak közül egy – a Drégelypalánk melletti Zabai-rétről előkerült – marókafajt (*Mordellochroa milleri*) mondhatunk a legritkábbnak. Hasonló érdekesség egy apró ásófutrinka faj (*Dyschirius tristis*). A lepkefauna egyik legjelentősebb eleme a fokozottan védett magyar tavaszi fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*). 37 halfaj ismert ezen a területen, amelyből 11 védett és 2 fokozottan védett, a német bucó és a Petényi-márna. További 10 faj az európai jelentőségű Élőhely védelmi Irányelv függelékeiben is megtalálható. A Ramsari terület víz borította mélyedései, holtágai a kételtűek és hüllők kedvelt, térségi szinten is kiemelkedő fontosságú élőhelyei. A hüllőfajok közül már csak helyenként fordul elő a korábban eledelként is gyűjtött mocsári teknős (*Emys orbicularis*), de itt él a fokozottan védett vidra és több denevér faj is (kései denevér, korai denevér, vízi denevér). A zavartalan, nagy kiterjedésű élőhelyek kedveznek az emlősöknek is. A ragadozók közül a menyétfélék érdemelnek említést, ezen belül is a fokozottan védett vidra (*Lutra lutra*). A földön élő (rágcsáló és rovarevő) kisemlősök populációi az árvizekhez igazodva foglalják el, illetve hagyják el a területet. A legelső betelepülők között találjuk az erdei pockot (*Clethrionomys glareolus*) és az erdei egereket (*Apodemus* spp.), őket követve jelennek meg csak a védett rovarevők, mint pl. az erdei cickány (*Sorex araneus*). A völgy madárvilága kiemelt figyelmet érdemel. Eddig 191 madárfajt figyeltek meg itt, ebből 122 faj költ a területen. Költ a nagyκόcsag (*Egretta alba*), a nyári lúd (*Anser anser*), az énekes hattyú (*Cygnus cygnus*), a cigányréce (*Aythya nyroca*), a barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) és a különböző fajú nádiposzáta (*Acrocephalus* spp.). Az Ipoly madártani értékei közül kiemelkedő a haris (*Crex crex*), amelynek külső hatásoktól (kifejezetten az adott év csapadékviszonyaitól) is függő költőállománya erősen változik az Ipoly mentén. A világszerte veszélyeztetett kategóriába tartozik, így mindenkori állományának fenntartása elsőrendű feladat területünkön! A fokozottan védettek száma közel 40. Néhány közülük a nagyκόcsag, a szürkegém és a szalakóta.

A TÁJ VÉDETTSÉGE

A Duna-Ipoly Nemzeti Park 60 314 hektár nagyságú kiterjedésével hazánk kilencedik nemzeti parkja. Területi lefedettsége a Pilis, a Visegrádi-hegység, a Börzsöny, az Ipoly-völgy egy része, illetve a Szentendrei-sziget egyes részei. Az Ipoly-völgy és a Börzsöny a Duna-Ipoly Nemzeti Park területére esik, mely 1997. november 28-án, több éves előzetes munka és egyeztetés után alakult meg. Az 1940-es években kezdtek oltalom alá helyezni kisebb hegyoldalakat, hegycsúcsokat, földtani értékeket. Az 1970-es évektől már nagyobb kiterjedésű területeket helyeztek védetség alá, így hozták létre az akkori Parkerdőgazdaság kezdeményezésével 1978-ban a Pilisi Tájvédelmi Körzetet, melyet 1981-ben bioszféra rezervátummá nyilvánítottak. Ugyanebben az évben jött létre a Börzsönyi Tájvédelmi

Körzet.

A Pilis Bioszféra Rezervátum mellett kiemelt jelentőségű terület az Ipoly-völgy Ramsari Terület. Az 1971. február 2-án 18 tagállam által az iráni Ramsar városában aláírt egyezmény kiemelt figyelmet szentel a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyeknek, különösen, mint a vízimadarak tartózkodási helyének. Célja a vizes élőhelyek megőrzésének elősegítése. Magyarország 1979-ben csatlakozott az egyezményhez, jelenleg 23 nemzetközi jelentőségű vizes élőhellyel szerepel a listán.

Az Ipoly-völgy Ramsari területet 2001-ben került fel a listára, területe lefedi az Ipoly folyót és a körülötte lévő erdős vidékeket. Számos értékes védett növény- és állatfajjal rendelkezik.

A 17 érintett településen összesen 8 helyi védett terület található közel 50 hektáros kiterjedéssel. Ezek megtalálhatók Bernecebarátiban, Márianosztrán és Nagymaroson, mint Bernecebaráti templomdombja, a Márianosztrai hagyásfás legelő és a Nagymarosi Nagyhencz-dűlői Nógagyűjteményeskert.

A Börzsöny hegységben számos túraútvonal halad át, legjelentősebb az országos kéktúra börzsönyi szakasza, továbbá gyönyörű tájakra visznek a piros (piros túra), sárga és a zöld sávjelzések. Közép-Európa legfontosabb Mária kegyhelyeit összekötő gyalogos zarándokút, a Mária út szintén érinti a hegységet. Ez a vonal nyugat-kelet irányban az ausztriai Mariazell felől indul és Romániában ér véget, a nevezetes Csíksomlyón.

3. Felszíni vizek

3.1. Duna

A Duna a második leghosszabb folyam Európában a Volga után. Németországban, a Fekete-erdőben ered két kis patakocská (Brigach és a Breg) összefolyásával, és innen délkeleti irányban 2850 kilométert tesz meg a Fekete-tengerig. Magyarországi főágának hossza 417 km.

Vízjárása: Elsősorban az Alpok és részben a Kárpátok természeti hatásai befolyásolják. A vízszállítás évi változása elsősorban ezen hatások függvénye. Ennek megfelelően beszélhetünk júniusi maximumról és novemberi minimumról.

Vízállás:

Országos Vízjelző Szolgálat:

Állomás kód: 442527

Állomás név: Nagymaros

- Évi átlag: 209 cm
- Minimum: 73 cm
- Maximum: 434 cm

Vízállás	Január	Február	Március	Április
Minimum	73	122	188	165
Maximum	434	376	208	253
Átlag	192	229	202	214

3.2. Ipoly

Az Ipoly Szlovákiában, a Vepor-hegységben ered, az Ipoly-hegy tövében. Eleinte dél felé folyik, majd Kálnónál délnyugat felé veszi az irányt, belépve a Nógrádi-medencébe. Magyarországot Ipolytarnócnál éri el. Az Ipoly alegység 1521 km² területe az Ipoly-völgy, a Börzsöny, a Cserhát, a Naszály, Nógrádi-rög és az Északi-középhegység medencéi tartoznak.

Vízjárása: Vízyűjtő területe túlnyomóan Szlovákia területére esik, és elsősorban középhegységi eredetű. A töréses, pikkelyes, takaróredős szerkezetű Északi-középhegység részétől a Nógrádi-medencének, a Börzsöny és a Cserhát egy részének lecsapoló folyója. A hozzávetőlegesen 220 km hosszúságú Ipoly fővölgy hullámterű medencék sokaságából áll, melyeket eróziós küszöbök választanak el egymástól. E szakaszokon a folyó völgye széles, lapos és kis esésű, kanyargó medrét sok helyen folyóteraszok kísérik. E kis esésű fővölgybe torkollanak a meredek pályájú, általában észak-déli irányú mellékpatakok. Az elsődleges maximum márciusban, a hóolvadáskor alakul ki, míg az őszi minimum szeptemberben jön létre.

3.3. Felszíni vizek környezeti állapota

A Dunakanyar legnagyobb felszíni vízfolyása a Duna. Vízének oxigéntartalma alacsonyabb a felső szakaszánál, így a vízminősége csak II. osztályú*. A folyó vízminősége az ipari és mezőgazdasági termelés okozta szennyezés visszaszorulása és a nemcsak kommunális szennyvizet befogadó váci szennyvíztisztító telep technológiájának korszerűsítése ellenére sem javult.

- bakteriális szennyezés nem csökkent
- nitrát tartalom emelkedett
- algásodás gondot okoz

A Duna vízminősége kedvezőtlenül befolyásolja a parti szűrűsű kutakból nyert ivóvíz minőségét is.

Mikrobiológiai szempontból a folyó vize szennyezettnek minősíthető, nyáron a szennyezettség koncentrációja megugrik, általában ezen időszak alatt a vízminőség csak IV. osztályú *, ezért fürdőzésre nem mindig alkalmas.

A hegyekről lefutó és a Dunába ömlő patakok közös jellemzője, hogy vízmennyiségük erősen ingadozó, nagyobb esőzések alkalmával többszörösére duzzad a vízhozam. A patakok egyre gyakoribb áradásához hozzájárulnak a víz lefolyását akadályozó, illetve lassító, a mederben és a part mentén

elhelyezett illegális szemétkeresetek valamint a településeket érintő patakmeder kibetonozása, a kanyarok levágásával járó „patakrendezés” is. A térség valamennyi településén gondot okoz a csapadékelvezető rendszerek kiépítetlensége, vagy az alacsony befogadó kapacitás.

Felszín alatti vizek környezeti állapota

A felszíni vizek összefüggő rendszere, a vízbázis valamint a karszt területek miatt a térség különösen érzékeny a felszín alatti vizek, különösen a talajvíz szennyezésére. A Duna mellett elterülő valamennyi település területét a felszín alatti vizek fokozottan érzékeny szennyeződési kategóriába sorolták. Hasonló besorolást kapott a karsztos elterülő és területén felszíni víznyelővel rendelkező Csővár is. A talajvíz szennyezésének legnagyobb forrása a kommunális szilárd és folyékony hulladék.

*II. osztály: Jó minőségű víz: Külső szennyező anyagokkal és biológiailag hasznosítható tápanyagokkal kismértékben terhelt, mezotróf jellegű víz. A vízben oldott és lebegő, szerves és szervesetlen anyagok mennyisége, valamint az oxigén háztartás jellemzően évszakos és napszakos változása az életfeltételekkel nem rontja. A vízi szervezetek fajgazdagsága nagy, egyedszámuk kicsi, beleértve a mikroorganizmusokat is. A víz természetes szagú és színű. Szennyvíz baktérium kevés.

*IV. osztály: Külső eredetű szerves és szervesetlen anyagokkal, illetve szennyvizekkel terhelt, tápanyagokban gazdag víz. Az oxigénháztartás tág határok között változik, előfordul az anaerob állapot is. A nagy mennyiségű szerves anyag biológiai lebontása, a baktériumok nagy, valamint az egysejtűek tömeges előfordulása jellemző. A víz zavaros, esetenként színe változó, előfordulhat vízvirágzás is. Ez a vízminőség kedvezőtlenül hat a magasabb rendű vízinövényekre és a soksejtű állatokra.

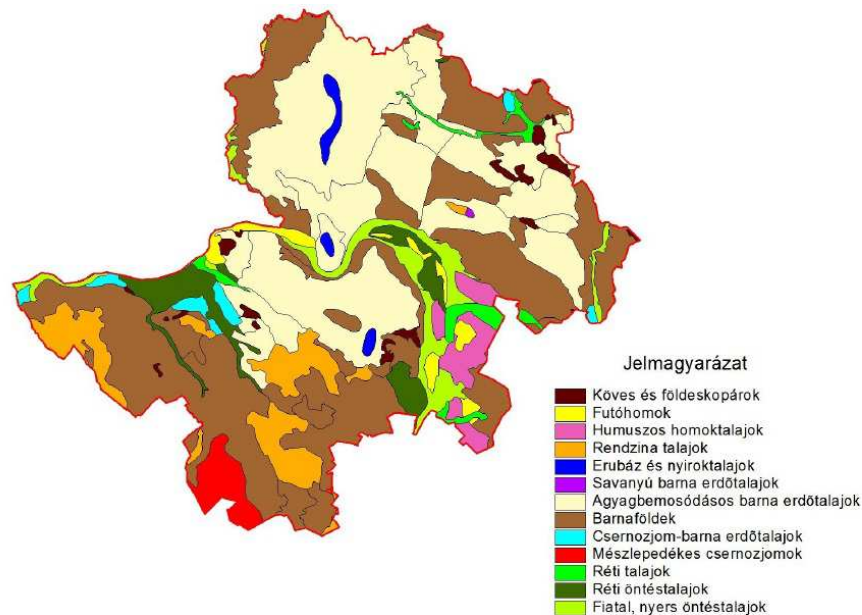
4. Talajtakaró

A domb- és hegyvidéki részekben sokféle találkozhatunk a lejtőhordalék- és a váztalajok több típusával. A folyók, patakok völgyében, a térség alacsony fekvésű kistájai esetében a különféle öntéstalajok dominálnak, de találunk üde réti és réti öntéstalajokat is.

A Duna ártéri részein nyers, gyenge termőképességű öntés és némileg kedvezőbb adottságú öntés réti talajok, a magasabb térszínek löszös üledékein csernozjom barna erdőtalajok és barnaföldek találhatóak. A Duna középső szakaszának árterein, és az Ipoly elöntési területein alapvetően öntéstalajok találhatóak.

Talajgazdálkodási szempontból összefoglalva a térség területén jó és közepes víznyelő képességű és vízvezető képességű, közepes vízraktározású, közepes vízgazdálkodású, erózióra hajlamos, közepes humusztartalmú talajok találhatóak.

Aranykorona érték a Dunakanyar területén: 17<AK, amelyen a jövőben rentábilis szántóföldi gazdálkodást lehet folytatni.

4.1. Talajtakaró környezeti állapota

A talaj természetes vagy ideális állapotának fenntartását a különféle talajhasználati módok (beépítés, bányászat, növénytermesztés, hulladék elhelyezés) és azok intenzitása, valamint az ezekkel párhuzamosan ható természetes folyamatok befolyásolják.

A természeti okok illetve emberi beavatkozások hatására bekövetkező káros, a talaj termékenységét csökkentő degradációs folyamatok közül az erózió mellett az egyik legjelentősebb és legelterjedtebb a talajsavanyodás.

Veszélyeztető tényezők: A szuburbanizációs folyamatokkal és az infrastruktúra fejlesztésével számos területen nem csak az élővilág tűnik el, hanem nehezen vagy egyáltalán nem visszafordítható talajtömörödés következik be. A talajgazdálkodás a gyakorlatban még mindig túlságosan „nagyvonalú”. Sokszor fordul elő, hogy gondatlanság miatt a termőréteg az altalajjal, vagy építési törmelékkel, meddővel keveredik, így értékét veszti.

További probléma, hogy a lakó- és üdülőtérleti beépítés terjeszkedésekor sok esetben figyelmen kívül hagyták az altalaj tulajdonságaiból és a folyók, patakok vízjárásából eredő kötöttségeket.

Az illegális hulladéklerakás okozta környezeti kockázat felmérhetetlen. Szinte minden település határban létezik kisebb-nagyobb illegális hulladéklerakó.

A mezőgazdasági területek (szántók, gyümölcsösök, megmaradt gyepek) művelésből történő kivonása, majd belterületbe vonása, beépítése is környezetkárosító kockázattal járhat.

5. Földhasználati módok

A térség legjelentősebb földhasználati módja az **erdő**, amely az összes terület több mint 55%-át teszi ki. Az terület kezelését és gazdálkodási feladatait döntő többségben (77%) az Ipoly Erdő Zrt., kisebb mértékben (23%) magán gazdálkodók végzik (a gazdálkodással, fakitermeléssel érintett erdőterületek

aránya kb. 9%). Jelentősebb erdő területek a térség magasabb (300 m feletti) térszínein találhatóak összefüggő erdőségek formájában. Az erdő területek kb. 77 %-a védelem alatt áll és a Duna-Ipoly Nemzeti Park területén helyezkedik el. A Börzsöny erdeiben jelentős a vadgazdálkodás (vadászat) is a legfontosabb vadfajok a gímszarvasa vaddisznó és az őz, amelyek minősége országos viszonylatban is kiemelkedő.

További jelentős területhasználati mód a **szántó**, ez a térség területhasználatának kb. 23 %-át teszi ki, tehát igen jelentős ennek a földhasználati módnak az aránya. A jellemző földhasználatok még a **gyümölcsösök** (10%-os területarány), melyek nagy kiterjedésű területei Bernecebarátiban, Perőcsényben, Ipolydamásdon, Szobon találhatóak. A **legelő** területek szórtan helyezkednek el, kb. 5%-os arányban. Az Alsó-Ipoly mentén jelentős a mezőgazdaság szerepe. A településeken a gyümölcsstermesztésnek azon belül is a bogyós (málna, ribizli) gyümölcsösök termesztésének és feldolgozásának nagy hagyománya van.

Nagyobb, összefüggő szántóföldek híján a térségben sohasem alakult nagyüzemi gazdálkodás, így megőrződtek a termelési tradíciók, másrészt a környezet és a talaj vegyi anyagokkal kevésbé szennyezett, ezért különösen alkalmas bio- és ún. egészséges élelmiszerek, élelmiszeripari alapanyagok termelésére. Az ezredforduló óta felerősödött az agrárium rendszerváltás óta tartó visszaszorulása, a kistérség elvesztette piacai jelentős részét, a feldolgozóüzemek közül több bezárt.

6. Levegőminőség

A levegőtisztaság-védelmi helyzetet alapvetően a mért légszennyezőanyagok koncentrációjából és a védett, védendő „értékek” expozíciójából kiindulva lehet megítélni. A legveszélyesebb szennyező források a közlekedési, valamint az energiatermelő és szolgáltató ágazat. A lakossági eredetű légszennyezés az év fűtési időszakában néhány, korszerűtlen fűtés-rendszerek által dominált településen lehet jelentős.

A Dunakanyar területein minden vizsgált szennyező anyag esetében a határérték alatti kategóriák vonatkoznak. A Dunakanyar levegője ennek megfelelően általában kiváló minősítésű, határérték-túllépés a téli hónapokban, nitrogén-dioxid és szálló por kapcsán esetenként fordul elő.

6.1. Légszennyezettség környezeti állapota

A Dunakanyar esetében a környezetre kockázatot jelentő légszennyező forrás a lakossági eredetű korszerűtlen fűtésrendszerek, és a hulladékok helytelen tárolása, lerakása.

A táblázatok jól szemléltetik, hogy a fűtési szezonban a szálló por értéke kiváló eredmény helyett, csak a jó minősítést éri el. Ennek oka, hogy a térség lakossága korszerűtlen fűtésrendszereket használ a téli szezonban, és ennek következtében megnő a légszennyezettség mértéke is.

Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat.

Üzemeltető: Közép-Duna-Völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség.

Mérőállomás: Vác

Cím: Vác, Csányi krt. 82.

Mérési eredmények: 2013.03.06. / Fűtési szezon/

SO ₂	NO ₂	NO _x	CO	Ózon	Szálló por
3,4 µg/m ³	31,7 µg/m ³	36,4 µg/m ³	947,3 µg/m ³	1,7 µg/m ³	33,8 µg/m ³
kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	jó

Mérési eredmények: 2013.04.17. /Tavaszi szezon/

SO ₂	NO ₂	NO _x	CO	Ózon	Szálló por
4,2 µg/m ³	15,2 µg/m ³	16,6 µg/m ³	942 µg/m ³	1,9 µg/m ³	18,2 µg/m ³
kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló

7. Felszíni vizek, talajtakaró és a levegőminőség környezeti állapotára ható tényezők

7.1. Épített környezet

Legnagyobb veszélyt a lakóhelyi szuburbanizáció jelenti, melynek eredményeként a települések beépítettsége nő, csökkentve a zöldfelületek* nagyságát.

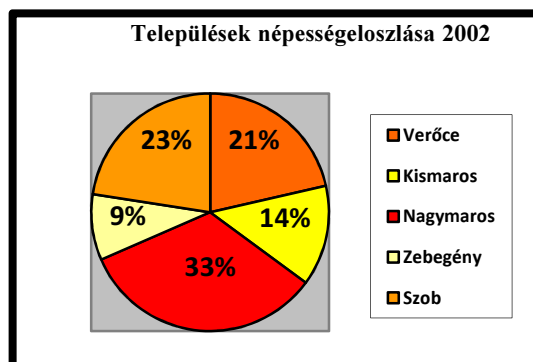
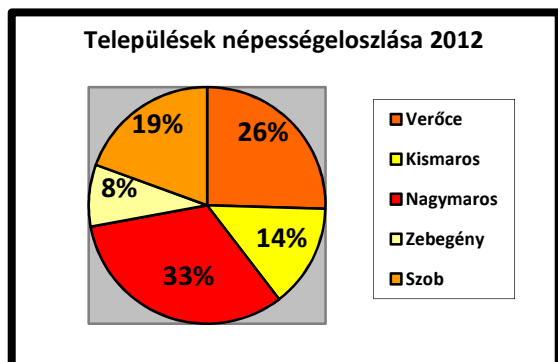
A Duna menti településeken nagy a nyomás a lakóparkok kialakítására valamint a bevásárló központok megtelepedésére. Különösen értékes a Duna-part, melynek nemcsak a további beépítését kell elkerülni, hanem a terület tájrehabilitációja is szükséges.

*zöldfelület: élhető települések szerves részét képezik.

A lakóhelyi szuburbanizáció veszélye: A szuburbanizációs folyamat révén csökken a különbség a külvárosok és a város környéki települések illetve a város között. A közszolgáltatások ezekre a területekre is kiterjednek és az érintett terület eredetileg mezőgazdaságból élő lakossága helyébe a szolgáltatásban dolgozók lépnek, néha mint lakosok is.

A folyamat hátránya az épített környezetnek korábban érintetlen vagy kevésbé érintett területekre való benyomulásában, a városszétfolyásban áll. A zsúfolt belváros mellett lassanként a városba vezető utakon is lelassul vagy telítődik a forgalom.

A Dunakanyar kistérségben az elmúlt hat évtized alatt a kistérség népességének száma lassan, de folyamatosan nőtt. A népesség növekedésének következménye, hogy a zöldfelületek egyre jobban csökkennek, a Duna part menti része rohamosan beépül, a hulladékok mennyisége megnő.

7.2. Szilárd hulladék

A környezeti terhelés másik forrása a szilárd hulladék nem megfelelő kezelése. A talaj, valamint a talajvizek szennyező forrásai a települési hulladéklerakók, melyek közös jellemzője, hogy az előírt műszaki paramétereknek nem felelnek meg. Hiányzik a talajt védő, a csurgalék beszivárgását megakadályozó megfelelő védőtakarás, és a felhalmozott szemét talajtakarása is.

7.3. Mezőgazdaság

A mezőgazdaság szempontjából is igen változatos képet mutat a terület. A hegylábakon és a dombvidéken a szőlő- és a gyümölcstermesztés, a kertészet, a síkvidéki területeken a szántóföldi művelés a jellemző gazdálkodási forma. Míg az elsőként említett ágazatokban (szőlő- és gyümölcstermesztés) országosan is kiemelkedő hagyományokkal bír a térség, addig a szántóföldi gazdálkodás gazdaságban betöltött arányát és elfoglalt területét tekintve kevésbé jelentős. A Dunakanyar teljes területéből igen nagy arányt képviselnek a korábbi zártkertek, amelyek korábban elsősorban üdülési és családi ellátási célokat szolgáltak, napjainkban azonban mindinkább beépítésre kerülnek, így a dunakanyari tájkép gyökeres átalakulását eredményezi. A földrajzi elhelyezkedésük okán környezetileg érzékeny területeken vagy azok közelében találhatók a zártkertek használati módja és a használat intenzitása fontos környezetvédelmi kérdésekre is felhívja a figyelmet, továbbá veszélyforrásként számolhatunk a műtrágya és vegyszer használatkor.

8. Megújuló energiaforrások

Az elmúlt évtizedekben egyre világosabban körvonalazódott ki, hogy az emberiség környezetszennyező és energia pazarló életvitele hosszú távon a természeti erőforrások kimerüléséhez, ökológiai katasztrófához vezethet. A fenyegető globális problémák – túlnépesedés, a légköri széndioxid szint növekedése, az ózon réteg vékonyodása – kezelésre várnak, amelyet csak nemzetközi összefogással lehet megoldani.

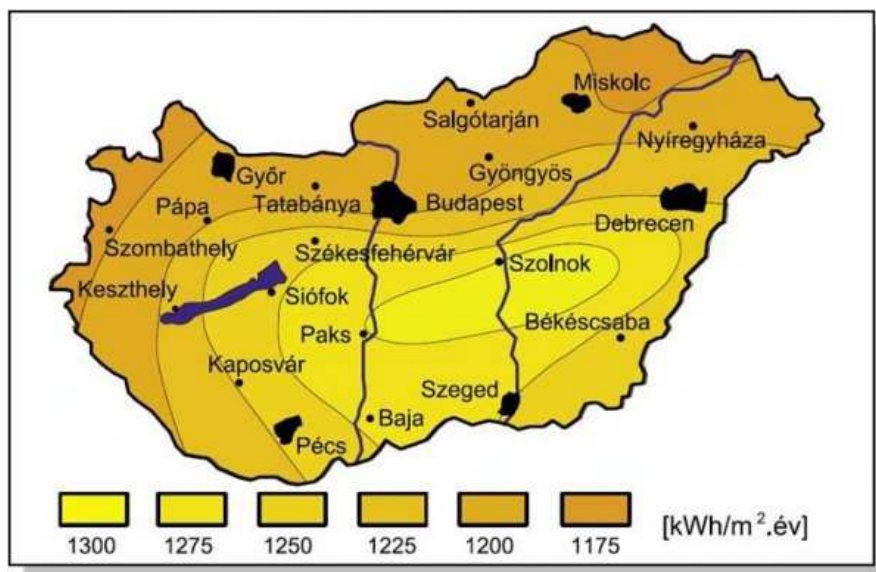
A megújuló energiaforrás olyan közeg, természeti jelenség, melyből energia nyerhető ki, és amely akár naponta többször ismétlődően rendelkezésre áll, vagy jelentősebb emberi beavatkozás nélkül legfeljebb néhány éven belül újratermelődik.

A megújuló energiaforrások jelentősége, hogy használatuk összhangban van a fenntartható fejlődés alapelveivel, tehát alkalmazásuk nem rombolja a környezetet, ugyanakkor nem is fogják vissza az emberiség fejlődési lehetőségeit. A legfontosabb megújuló energiaforrások: napenergia, szélenergia, vízenergia, biomassa, geotermikus energia. Ezek közül a napenergiát érdemes kiemelni, mert ezt a térségben bárhol egyformán lehet hasznosítani, míg a többinél eltérőek a feltételek.

8.1. Napenergia

A megújuló napenergia hosszú távon jelent megoldást az emberiség energiaszükségleteinek kielégítésére. A Nap sugárzó teljesítményének a Földet érő része körülbelül 173×10^{12} kW, amely több ezerszerese az emberiség jelenlegi energiaigényének.

Magyarország a környező országokhoz képest kedvező, a világátlaghoz képest közepes értékű helyen áll a napsütéses órák számát tekintve.

A napsugárzás országos, területi eloszlása

A napsugárzás országos, területi eloszlását ábrázoló diagram a vízszintes felületre érkező globális sugárzás éves összegét mutatja, amely alapján a déli országrészek a legnaposabbak, míg az északi részekben kevesebb a napsütés.

A napsütéses órák száma megközelítőleg minimum évi 1500 óra, maximum 2500 óra.

A vízszintes felületre érkező napsugárzás hőmennyisége ~ 1300 kWh/m² év.

A napsugárzás csúcserőteke nyáron, a déli órákban, derült, tiszta égbolt esetén eléri, esetenként meghaladja az 1000 W/m² értéket.

9. A térség értékeire épülő turizmus

A Dunakanyarban a turisztika jelenleg a tradicionális üdülő- és kiránduló területekre koncentrálódik, jellemzően időjárás függően, tavasztól- őszig fogad látogatókat a térség. A kistérség turisztikai vonzereje természeti és épített értékeinek gazdagságában, és a főváros közelségében rejlik.

A térség idegenforgalmának, turizmusának kezdeti lépéseit az 1930-as években kereshetjük. Ekkor kezdett kibontakozni Zebegény és Nagymaros üdülőjellege, ekkor épültek az első turistaházak a Börzsönyben. Újabb lökést a turizmus fejlesztése az 1970-es években kapott. Ez a törekvés éppen egybeesett a városlakók körében jelentkező falusi házvásárlási hullámmal. A turisztikai fejlődés az elmúlt időszakban ismét neki lendült. Az elmúlt évtizedekben tartott térség- és vidékfejlesztési fórumokon még fejlődő turizmus mellett, a bogyósgyümölcs termesztés húzó ágazatként szerepelt a stratégiai célok között. Mára már sajnos a bogyósok termelése kikerült az erősségek közül. Egy néhány éve készült térségfejlesztési tanulmány viszont a határon átnyúló térség gazdasága „húzó ágazatának” tartja a turizmust. A létrejövő új vállalkozások nagyobb része várhatóan turisztikai célú lesz, vagy közvetetten a turizmushoz kapcsolódó szolgáltatási tevékenységet fog végezni.

A Dunakanyar vonzereje:

A Dunakanyar kiemelt üdülőkörzet, kirándulóhely minősítést kapta a megkérdezettektől. Legfőbb vonzerejeként a természeti szépségét, a Dunát és a hegyeket emelték ki.

- A Dunakanyar egyik arca, a pozicionálása miatt a családi nyaralás központja.
- A másik arca Budapest közelségéből fakadóan a kikapcsolódás, a kirándulás egy kiemelt helye.

9.1. Turisztika kiemelt termékcsoportjai

A régió gazdasági életében meghatározó szerepet játszik a turizmus. A változatos táji, természeti adottságok, a műemlékileg védett városok, a Duna-Ipoly Nemzeti Park, a meglévő idegenforgalmi infrastruktúra, a pihenés, kikapcsolódás lehetőségét biztosítja a turistáknak. A térség lakossága vallási felekezeti szempontból nem egységes. Zömmel római katolikus egyházi emlékeket találunk, de mellette jelen vannak a református és az evangélikus egyház közösségei által alkotott értékek is.

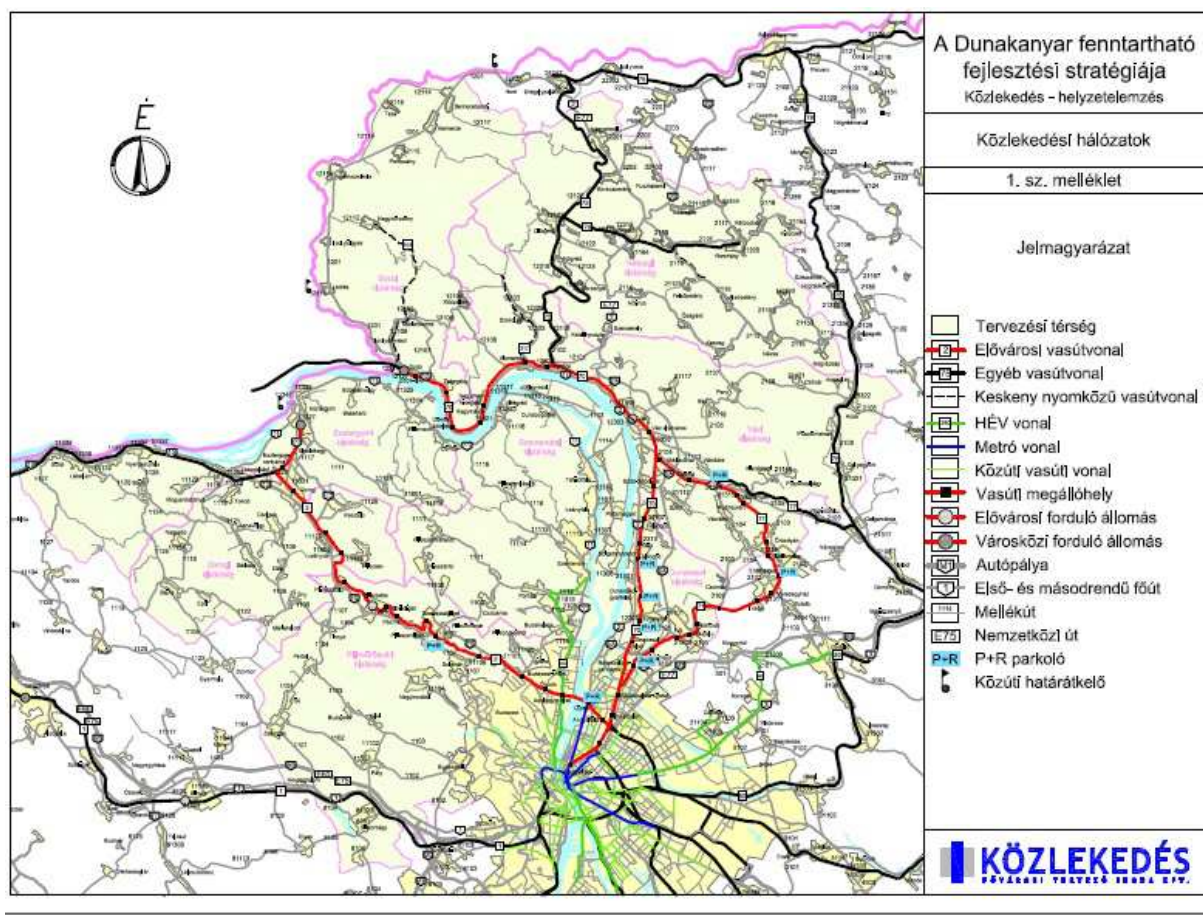
Jellegzetességeik és szerepük szerint csoportosítva a következő turisztikai termékcsoportokat lehet meghatározni:

- Természeti, táji adottságok
- Műemlékek, várak, várromok, kilátók.

- Múzeumok, kiállítóhelyek
- Rendezvények- kultúra, sport
- Konferenciák
- Szabadidő (bakancsos turizmus, kerékpáros és vízi turizmus)
- Gasztronómia

9.2. A térség megközelíthetősége

A Dunakanyar megközelítése történhet vasúttal, volánbusszal és autóval. Budapestről is könnyen, gyorsan elérhető e festői szépségű táj. A településen belüli közlekedés és úthálózat is megfelelő.

A Dunakanyar fenntartható fejlesztési stratégiája- Közlekedési hálózatok

Vasútvonal:

Budapest- Vác- Szob vasútvonal:

A Budapest- Szob vasútvonal 64 km vonalhosszúságú. A vasútvonal végig kétvágányú, villamosított fővonal, nemzetközi, főként személy, kisebb arányban teher szállításra közlekedik. Menetideje: 1 óra 5 perc. A Budapest- Nyugati pályaudvarról indul, Szobig közlekedik. Állomásai: Rákosrendező,

Rákospalota-Újpest, Dunakeszi, Göd, Sződ- Sződliget, Vác, Verőce, Kismaros, Nagymaros, Dömösi-átkelés, Zebegény, Szob.

Volánbusz:

A térség tömegközlekedését főként a Volánbusz látja el. Feladata a térség közlekedés segítése mellett az Alsó-Ipoly mente összekapcsolása a vasúti közlekedéssel. Autóbusz állomások a térségben Vácon és Szobon találhatóak. Budapestről történő közlekedés a XIII. kerületi Autóbusz állomásról.

Helyi járatok: 314: Budapest- Örbottyán- Vácrátót- Vácduka- Vác, 300- 303: Budapest- Dunakeszi- Vác, 332: Vác- Rétság- Bernecebaráti- Szob, 350: Vác- Kóspallag- Márianosztra- Szob, 354: Márianosztra- Szob, 355: Zebegény- Szob- Parassapuszta.

Közúti közlekedés:

M2 autópálya: Az M2-es autópálya Budapest és Vác között készült el. Csomópontok és pihenőhelyek: Dunakeszi- Fót, Dunakeszi pihenőhely /Shell-kút/, Göd, Sződliget, Vác-dél, Vác-Alsóváros, Vác-Centrum-Kosd, Vác-Észak-Nagymaros. Az M2 autópályáról folytatódik a 12 sz. főút, ami a Dunakanyar térségén vezet végig.

12 sz. főút: Vác északi kapujánál ered, az út a Duna vonalát követi annak bal partján. Keresztül halad Verőce, Kismaros, Nagymaros és Zebegény településeken, majd Szobon ér véget.

9.3. Túraútvonalak

Börzsönyi kék sáv jelzés:

A Börzsönyi kék sáv jelzést 1980-ban jelölték ki, Diósjenőtől Szobig 60 km hosszan a Börzsöny körül. Nógrád megyéből, a Nógrádi-medencéből indul, a Börzsöny keleti lankáin egyre magasabbra kapaszkodik, végighalad az Északi-Börzsönyön, Pest megyébe érve érinti a megye legészakibb települését az Ipoly-völgyében, majd belép a Magas-Börzsönybe, hogy tájain keresztül végighaladva megérkezzen az Ipoly és a Duna találkozásánál fekvő Duna parti kisvárosba, Szobra. A Börzsönyi-kék jelzés több tájegységet érintő, rendkívül változatos terepen haladó, látnivalókban igen gazdag útvonal.

Gyalogos túrák

A Dunakanyar fölé magasodó Börzsöny jó megközelíthetősége és kiterjedt turista úthálózata miatt hazánk egyik legkedveltebb túracélpontja. A nagyrészt a Duna- Ipoly Nemzeti Parkhoz tartozó területen érintetlennek tűnő vadregényes tájakon több mint háromszáz forrás, számos kilátóhely és a környék településeinek látnivalói várják a kirándulókat.

Dél-Börzsöny, zöld turistajelzés:

Tájegység: Börzsöny-hegység: Távolság/ idő: 16,2 km / 4-5 óra

Kismarosról induló és Zebegénybe érkező mindenki számára ajánlott kellemes gyalogos útvonal a Gál-hegy, Törökmező és a Malom-völgy érintésével.

Keresztül a Börzsönyön teljesítménytúra:

Tájegység: Börzsöny: Távolság/ idő: 39,3 km/ 10 óra 26 perc

Egy hosszú és nehéz teljesítménytúra, mely keresztülmegy a Börzsönyön, és érinti a legmagasabb csúcsát is (Csóványos 938 m). Több nehéz emelkedőt is meg kell másznunk, mint például a Királyháza és Pogányvár közötti szakasz.

Királyrét- Csóványos- Királyrét:

Tájégség: Börzsöny-hegység: Távság: 19 km

Királyrétről indulva juthatunk el a Börzsöny-hegység legmagasabb pontjára, a Csóványosra.

Kismaros- Szokolya túra:

Tájégség: Börzsöny: Távság/ idő: 5,3 km/ 1óra 30 perc

Kismarostól indulva Szokolya nevezetes műemlékéig.

Nagybörzsöny- Királyrét:

Tájégség: Börzsöny: Távság/ idő: 33,6 km/ 9-10 óra

Hosszú teljesítménytúra.

Nagybörzsönyi körtúra:

Tájégség: Börzsöny: Távság/ idő: 13,8 km, 3-4 óra

Kellemes túra, ami a Börzsöny szélén elterülő faluból, Nagybörzsönyből indul és oda is érkezik vissza, érintve Nagyírtás pusztát.

Kerékpár túrák

Az útvonal jobbára a Duna mellett halad, így gyakran élvezhetjük a folyam látványát, betekinthetünk a szigetek és az ártéri erdők élővilágába. A kerékpárút többször érinti a Duna-Ipoly Nemzeti Park területét, ahol számos természeti látnivalóban gyönyörködhetünk. A természeti értékeken túl figyelmet érdemelnek a terület kulturális és történelmi emlékei is. A kerékpárút jelenleg Göd déli határainál kezdődik, így az egész túra legnehezebb feladatát a Budapestről való kijutás jelenti. Gödről indulva Vác felé, Verőcén, Kismaroson, Nagymaroson, Zebegényen át egészen Szobig, az Eurovelo kerékpárút hálózatnak köszönhetően végig kiépített út várja a kerékpározás szerelmeseit.

Útvonal: Budapest- Vác- Szob:

Az útvonal jobbára a Duna mellett halad, így gyakran élvezhetjük a folyam látványát, betekinthetünk a szigetek és az ártéri erdők élővilágába. A kerékpárút többször érinti a Duna-Ipoly Nemzeti Park területét.

Útvonal: Szob–Zebegény–Nagymaros–Kismaros–Verőce–Vác–Sződliget–Göd–Dunakeszi–Budapest, 70 km (1-2 túranap):

Közvetlenül a Duna partján, kisebb szakaszoktól eltekintve kerékpárúton vezet a túra, amit egyszerűbb kerékpárral is végigjárhatunk. Szobra vonattal vagy a 8. túrához kapcsolódva a szobi réven átkelve kerékpárral érkezhetünk. A csodálatos panorámát élvezve kereközünk a Dunakanyar bal parti kapujáig, Vácig. Út közben ne hagyjuk ki a Gorka Emlékmúzeumot Verőcén és a Szőnyi István

Emlékmúzeumot Zebegényben. Vác számtalan látnivalóval marasztal: székesegyház, püspöki palota, polgári városközpont, kőszentes híd és hazánk egyetlen diadalíve, a Kőkapu – hogy csak néhányat említsünk. Göd határában a kerékpárút véget ér. Innen mellékutcákon tekeregve (az ingyenes Kerékpárral Budapesten térképet használva) találhatunk el a Verseny utcai kerékpárútra, majd továbbhaladva ezen a fővárosban zárjuk a túrát.

Útvonal: Szob–Ipolydamásd–Letkés–Ipolytölgyes–Nagybörzsöny–Kóspallag–Királyrét–Nógrád–Diósjenő–Kemence–Bernecebaráti–(Drégelyvár)–Nagyoroszi, 89 km (2 túra-nap):

A vadregényes Börzsöny hegységben vezető, nehéz, hosszú emelkedőkkel, lejtőkkel sűrűn tarkított útvonal, az erdős részekben beláthatatlan kanyarokkal. Az utak minősége változó, a forgalom mérsékelt.

Útvonal: Szob–Márianosztra–(Törökmező–Kövesmező)–Kismaros, 24 km (1/2 túranap):

A vulkáni eredetű, vadregényes tájakban gazdag Börzsöny hegység déli nyúlványán kerekedünk. Közepesen nehéz túra, sok a beláthatatlan kanyar, a kisebb-nagyobb emelkedő és lejtős szakasz. Egy rövid földút kivételével végig jó minőségű aszfaltos úton haladunk. Márianosztrán találjuk a Börzsöny legszebb templomát, a kegytemplomot, és a rendház hatalmas, várszerű épülettömbjét. A túrát váltós, többsebességes kerékpárral célszerű végigjárni.

Kisvasút túra

Kisvasút története:

Magyarországon az 1870-es években indult meg az építésük. A Monarchia vasúti szabályzata szerint harmad- és negyedrendű vasútvonalként épültek.

Harmadrendű vasútvonal: közforgalmat ellátó vasutak.

Negyedrendű vasútvonal: teherszállítást ellátó erdei, gazdasági és bányavasutak.

Az 1920-as évekre már több ezer kilométer vágányhosszú vasút szelte az országot. Az erdőgazdaságok, nagybirtokok és bányák sorra nyitották az új szárnyvonalakat, és kötötték be a már meglévő hálózatokba. Elsősorban áruszállítás céljára létesítették őket, de később egyre nagyobb teret nyernek a személyszállításban is.

Ma összesen 380 kilométer hosszan utazhatunk Magyarországon, kisvasúton.

Dunakanyar Kisvasút túraútvonalai

Királyréti Erdei Vasút:

Kismaros- Királyrét: Távolság/ idő: 12 km/ 40 perc

A Királyréti Erdei Vasút Magyarország egyik legrégebbi erdei vasútja. 1893-ban még csak fa- és kőszállításra építették, a személyszállítást később, 1954-ben vezették be. Az 1970-es évektől

úttörővasútként is működött, 1978-81 között pedig átépítették. Ma kizárólag a turistaforgalmat szolgálja.

Szobi Erdei Vasút:

Szob- Márianosztra- Nagyirtás: Távolság/ idő: 7 km/ 40 perc

A Szob- Márianosztrai Kőbánya vonalat 1912-ben építették a Márianosztrai kőbányában található andezit kőzet kiaknázására. 2009. augusztusában a Szob-Nagybörzsöny közötti kisvasúti pálya újra üzembe helyezése indult útjára, és azóta a turizmust szolgálja.

Kemencei Erdei Vasút:

Kemence- Fekete völgy: Távolság/ idő: 4 km/ 30 perc

A Kemence környéki, egykor több mint félszáz kilométernyi hálózathoz ma már csak a Csarnavölgyi vonal nem egészen 8 kilométerre fekszik a helyén. Ma a Kemencei Erdei Vasút kizárólag a turistaforgalmat szolgálja.

Nagybörzsönyi Erdei Vasút:

Nagyirtás- Nagybörzsöny: Távolság/ idő: 8 km/ 40 perc

Az egykor híres bányaváros, Nagybörzsöny arany és más nemesfémeket adó tárói már jórészt kimerültek, de legalábbis túl mélyen helyezkedtek el a gazdaságos kitermeléshez, mikor a megújuló faállomány hasznosítására megépült a vasút. A fatelepet Nagybörzsönyben rendezték be. Ma már nem a bányavárost szolgálja a vasút, hanem a turizmus számára üzemel.

10. A térség településeinek természeti erőforrásai, jellemzői, értékei és a bennük rejlő lehetőségek

A térség egészére vonatkozó vizsgálatot követően egy részletesebb településenkénti vizsgálatot is elvégeztünk. Ez már sokkal konkrétabban mutatja be a jellemzőket és a lehetőségeket, így egy útmutatóul is szolgál a jövő feladatainak tervezéséhez.

Bernecebaráti

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2639
- Teljes népesség: 859 fő
- Népsűrűség: 22,79 fő/km²
- Területe: 37,69 km

Bernecebaráti ősi település a Börzsöny-hegység nyugati partfala mentén épült. Két település egyesüléséből jött létre (Bernece és Baráti) 1928-ban.

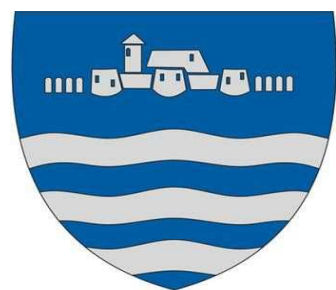
A magyarok 900 körül érkeztek a vidékre, köztük ebbe a faluba is, Bernecebarátiba. Az 1950 években a hibás politikai és gazdasági intézkedések miatt sokan elhagyták Bernecebarátit, így a falu lakossága a felére csökkent. 1999. augusztus 20-án avatták fel a település címerét, aminek alapja a levéltárban fellelt korabeli Bernecei pecsét. Napjainkban a falu településszerkezetét nézve két részre tagolódik: úgy mint az öreg falura és az újtelekre. Az öregfalua a Börzsöny hegységnek az Ipoly síkjára kifutó egyik völgyében fekszik. A falu másik része az új-telek, már az Ipoly síkján terül el.

Építészet: A falu régi építkezési formájára a palóc építkezés volt a jellemző. A faluban két műemlék jellegű épület van. Az egyik a templom dombon álló Római katolikus templom, a másik az iskola udvarán található úgynevezett Róth Kastély, más néven: Huszár Kastély. A Bernecei temetőben három nevezetes ember nyugalóhelye található: Schön Alajosnak, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc főhadnagyának, Sisa Pistának (Benkó István), a Börzsöny hegység utolsó betyárjának, és Szokolai Alajosnak, az 1896-ban rendezett első újkori olimpián részt vett versenyzőnek sírja.

Bernecebarát lélekszáma csökkenő tendenciát mutat, a települést jellemzi az elöregedés, az aktív korú népesség arányának csökkenése. A település életében fontos szerepet játszik a mezőgazdaság, mivel az itteni vállalkozások mintegy 21%-a agrárgazdasági jellegű, főképp málnát és ribizlit termesztnek. A vállalkozásokból a szolgáltatásban tevékenykedők aránya 53%, az iparban tevékenykedők aránya 14,7%. Bernecebarát népességének 10,4%-a munkanélküli, ami a Szobi járás települései között a legmagasabb.

Lehetőségek: A nemzeti vagyonkezelőtől visszavásárolta egy helybeliekből megalakult Kft a hűtőházat, amely több nagy céggel kötött szerződést a felvásárlásra. Pl.: az itt felvásárolt meggy magját visszaszállítják Kemencére egy vállalkozóhoz, aki a Börzsöny- Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület LEADER 3. körének köszönhetően egy olyan kazánt tudott a panziójánál üzemeltetni, ami **meggyaggal is fűthető**.

Ipolydamásd

I P O L Y D A M Á S D

- Jogállás: Község
- Irányítószám: 2631
- Teljes népesség: 343 fő
- Népsűrűség: 29,57 fő/km²
- Területe: 11,60 km²

A falu közigazgatási területe régészeti lelőhelyekben igen gazdag. A ma Zuvárnak nevezett, az Ódamásdi völgy feletti 313 méter magas hegyen található vár valószínűleg a 13. században épült. 1581-ben az esztergomi bég palánkvárat építtetett a mai falu északi végében,

az Ipoly fölötti dombon, feltehetően az egykori királyi vadászkastély, mai nevén Damásd vára állt. Az 1690-es pestisjárvány után a Privigye környékéről érkező szlovákokkal telepítették be Ódamásdot. A falu az Ódamásd nevű területéről 1804-ben települt át jelenlegi helyére, az Ipoly partjára.

Ipolydamásd az előregedő települések közé tartozik. Az egyéni vállalkozások aránya itt a legalacsonyabb, 33%. Jelentős szerepe van a gyümölcsstermesztésnek, legnagyobb arányban őszibarackot és almát termesztenek. A településen a munkanélküliség aránya 7,8%.

Ipolytölgyes

IPOLYTÖLGYES

- Jogállás: Község
- Irányítószám: 2633
- Teljes népesség: 458 fő
- Népsűrűség: 33,53 fő/km²
- Területe: 13,66 km²

Ipolytölgyes az Ipoly bal partján fekszik, a Börzsöny nyugati lábánál. A község területének csaknem fele a Duna-Ipoly Nemzeti Park része. A helység teljes lakossága a központi belterületen lakik. 1908. január 1-jén a falu nevét hatósági úton *Tölgyesről* Ipolytölgyesre változtatták. A trianoni békeszerződéssel határfaluvá vált, így jelentősen visszaesett a gazdasági fejlődés. Sokáig Hont vármegyéhez tartozott, majd 1950-ben csatolták Pest megyéhez. 1986-ban nyitotta meg kapuit a neves Ipolytölgyesi Egészségügyi Gyermekotthon. 2002-ben épült fel az új községháza melyben a könyvtár is működik.

Bár Ipolytölgyes az előregedő települések közé tartozik, a munkanélküliségi arány igen kedvező, mindössze 4,9%. A vezetékes gázt fogyasztó háztartások aránya itt a legalacsonyabb, 25,6%.

Lehetőségek: A 240/2006. (XI.30.) Kormány rendelet alapján Ipolytölgyes hátrányos helyzetűnek tekinthető. Ezzel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a településen működik egy fogyatékkal élőket ápoló létesítmény, a Szent Erzsébet Otthon. Itt működött 2012-ig a Mono-Ipolyfabric Kft., mely az egyik legjelentősebb foglalkoztatója a volt a térségnek.

Nevezetességek:

- A Szentléleknek szentelt római katolikus templom
- Nepomuki Szent János szobra
- Szent Vendel szobra
- A két világháború áldozatainak emlékműve

Kemence

- Jogállás: Község
- Irányítószám: 2638
- Teljes népesség: 927 fő
- Népsűrűség: 22,74 fő/km²
- Területe: 42,75 km²

Az Ipoly völgyében, a Börzsöny északnyugati lábánál fekszik. Bernecebaráti, Tésa és Perőcsény településekkel határos község. A település 1293-ban Cseszneki Miklós, Lőrinc és Szomor osztatlan birtoka volt. A 17. század elején rohamos fejlődésnek indult a falu, így a század közepén már több alkalommal itt tartották Hont vármegye megyegyűléseit. 1806-ban egy tűzvészt követően megsérült a megyeháza, így a megyeszékhelyet áthelyezték. 1945-ig az esztergomi érsek birtokához tartozott.

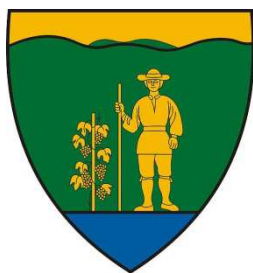
Kemence lakónépessége csökkenést mutat, az elöregedés itt a legnagyobb mértékű a térségben. A településen néhány gazdaság kiemelten foglalkozik őshonos háziállatok tartásával. A munkanélküliség aránya a térségi átlaghoz képest magas, szám szerint 9%.

Lehetőségek: Kemencén jelentős szerepet játszik a turisztika. Található itt egy ifjúsági tábor, strand, panzió és egy kisvasút is. A település hagyományai közé tartozik a bogyós gyümölcsök termesztése. Vannak olyanok is, akik több hektáron is tudnak termelni.

Látnivalók:

Volt megyeháza, Tájház, Római katolikus templom, Puskás Péter helytörténeti gyűjtemény, Kisvasúti és erdészeti múzeum, valamint a kisvasút.

Kismaros

- Jogállás: Község
- Irányítószám: 2623
- Teljes népesség: 2063 fő
- Népsűrűség: 171,26 fő/km²
- Területe: 12,11

A Duna bal partján, a Dunakanyarban fekvő település, Verőce és Nagymaros közt található. 1697-1705 között települt be a Fekete-erdőből, Württembergből származó németekkel. 1770-ben már a visegrádi uradalomhoz tartozott és annak része is maradt egészen az 1990-es évek elejéig. az 1859-es

tűzvész szinte az egész helységgel végzett, majd 1875-ben a Duna áradása okozott hatalmas károkat. Az 1900-as évek elején gróf Sierstorpff gőzfavágót, fahéjvágót, iparvasutat és fatelepet létesített, mely nagyban elősegítette Kismarost a gazdasági fejlődésben. 20. század elején a Nógrádi járáshoz tartozott, majd 1971-ben Verőcemaros néven egyesítették Verőcével és csak 1990 januárjában lett újra önálló község.

Kismaros lakónépességének esetében növekedésről beszélhetünk, melynek oka a bevándorlás. Kedvezőnek minősül a gazdaságilag aktív népesség aránya is, és a munkanélküliség is alacsony (4,6%). A szolgáltatásban tevékenykedők aránya magas, 76 %, ellenben mezőgazdasággal a népesség alig 3%-a foglalkozik.

Lehetőségek: Itt található a Börzsönyi Erdei Vasút, amely Királyréttől Kismarosig közlekedik, s jelentősen fellendíti a helyi turizmust.

Látnivalók:

Királyréti erdei vasút: Magyarország legrégebbi erdei vasútjainak egyike a királyréti erdei vasút, mely az egykor 200 km-t meghaladó börzsönyi kisvasúthálózat egyik fennmaradt vonala. A Börzsöny legnagyobb medencéjének vizeit összegyűjtő Morgó patak völgyében halad a Duna-parttól Szokolya községen át Királyrértig.

Római katolikus templom: 1827-ben épült a Római katolikus templom. A templomban két XVII. századi védett barokk szobor található: Zakariás és Erzsébet, a külső falon I. és II. világháborús emléktábla várja a látogatókat.

Kismarosi falumúzeum: A helytörténeti gyűjteményben 1993-tól állandó kiállítás látható a falu életére jellemző muzeális eszközökből, régi okiratokból és fényképezőkből, a falusi gazdálkodás régi szerszámaiból és borászati eszközeiből.

Kismaros további látnivalói: Műemlék pincesor és Nepomuki Szent János szobor.

Szálláshelyek:

Börzsönyliget vendégház: festői környezetben, közvetlenül a Morgó patak „Y” torkolatánál, annak völgyében, a Börzsöny hegységben található.

Patakpart vendégház: egy fákkal és domboldallal körbevett tisztáson, ahol a napi zajt leginkább a madárénekek, a lombok suhogása és a kerten átfolyó patak csobogása jelenti, miközben a Dunakanyar és a Börzsöny izgalmai, látványosságai karnyújtásnyira vannak.

További szálláshelyek: Turistaház, Dunakanyar üdülőfalu, Harangvirág Apartman.

Kóspallag

- Jogállás: Község
- Irányítószám: 2625
- Teljes népesség: 797 fő
- Népsűrűség: 62,02 fő/km²
- Területe: 12,77 km²

A település a Börzsönyben található, a Fekete-hegy, a Szép-bérc, a Kopasz-hegy és az Alsó-hegy által körbezárt Kóspallagi-medencében. A Börzsöny legfiatalabb települése, a 18. században, Mária Terézia uralkodása alatt telepítették be. A település és környéke a 19. században és még a 20. század elején is híres dohánytermő vidék volt. A 20. század elején Hont vármegye Szobi járásához tartozott.

Lehetőségek: Kóspallag népessége növekvő tendenciát mutatott az elmúlt évek során, és a turisztika is fejlődésnek indult. A település munkanélküliségi rátája 5,5%, ami a magyar átlag alatt van. Magas értéket mutat a mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozások aránya, mely 24%. Főleg málna termesztéssel foglalkoznak.

Látnivalók:

Műemlék jellegű temploma, a falu déli részén található kőkereszt a napóleoni háborúk idejéből, a Biber-vár nevű egykori őrtorony maradványai és a pálos kolostor romjai.

Letkés

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2632
- Teljes népesség: 1141 fő
- Népsűrűség: 47,13 fő/km²
- Területe: 24,55 km²

Letkés az Ipoly bal partján fekszik, a Börzsöny nyugati lábánál, a Letkési-patak völgyében. Az első írásos emlék 1261-ből származik, akkoriban lakosai főleg hajósok és szekérfutárok voltak. Az 1713-as pestisjárványt követően csupán 120-140 lakosa volt a községnek. A Trianoni békeszerződéssel Letkés elvesztette piacait, és határfaluvá vált. 1935-ben fejlődésnek indult a település. A mezőgazdaságból élők mellett már iparosok és kereskedők is éltek a településen.

Lehetőségek: Letkésen főleg mezőgazdasággal foglalkoznak, bogyó és csonthéjas gyümölcsstermesztéssel, valamint szőlő és olajos magvak termesztésével. Letkés a nem-előregedő települések közé sorolható, és a népesség sem csökken a hatékony önkormányzati politikának köszönhetően. A közelmúltban a település új óvodával és játszótérrel bővült. Erre a településre is jellemző a munkahelyek hiánya.

Látnivalók:

- Krisztus mennybemenetelének szentelt római katolikus temploma
- A Szeplőtelen Szűzanya szoboralakja
- A Gallapusztán fennmaradt 19. századi kútház
- Letkés első temploma a 13. századból
- A Széppatakipusztai kúria
- A liliompusztai kúria

Márianosztra

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2629
- Teljes népesség: 909 fő
- Népsűrűség: 45,66 fő/km²
- Területe: 20,26 km²

Márianosztra nevét 1352-ben V. István király oklevele említette először. A 14. században Nagy Lajos királynak köszönhetően megépült a kolostor és mellé a Magyarok Nagyasszonya tiszteletére felhúzott kegytemplom. Nagy Lajos és Mátyás király kedvenc vadászterülete volt. A török időkben a település elnéptelenedett. Itt található az ország egyik legrégebbi (1858-ban alapított) és jelenleg is működő, – eredetileg női elítéltek elhelyezésére szolgáló – börtöne. Gazdasági jelentőséggel a térségben két bánya rendelkezik, az egyik a részben Szob, részben Márianosztra közigazgatási területére kiterjedő andezit bánya. Munkanélküliség tekintetében nem túl kedvezőek a viszonyok, az arány 7,8%.

Lehetőségek: A település kedvező helyzetben van abból a szempontból, hogy a térségi átlaghoz képest igen magas a fiatalok aránya. A település jelentős gyepterülettel rendelkezik, ahol főként birkákat tartanak. Márianosztrán jelentős a zarándokturizmus. Ennek oka a településen található műemlékek, kiváltképp a templom, a börtön és a rabtemető.

Látnivalók:

Kolostor és Kálvária-kápolna, Faluház, Börzsöny Kisvasút (Szob-Márianosztra), Mária-kút

Nagybörzsöny

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2634
- Teljes népesség: 782 fő
- Népsűrűség: 15,43 fő/km²
- Területe: 50,69 km²

Nagybörzsöny a Börzsöny nyugati peremén, a Börzsöny-patak partján található. A falu neve az Árpád-korban *Bersen volt*, 1700 után több helyen *Deutsch-Pilsen* néven volt ismert. Jelenlegi nevét 1908 óta használják. A településen jobbágyok és német bányászok éltek. A község 14. századtól bányatelepülés volt, gazdag arany-, ezüst-, vasérc-, ólom- és kénkészlettel rendelkezett. A 17. század végén újra indult egészen a 18. század végéig, a 18-19. században az Esztergomi érsekség birtokában volt. 1950-ben csatolták Pest megyéhez. Nagybörzsöny nem rendelkezik a csatornahálózattal. A munkanélküliség aránya 8,3%.

Lehetőségek: A község gazdasági életében nagy szerepet játszik az idegenforgalom, és a bogyós gyümölcsök termesztése is. Ezek feldolgozását a Gadánpusztai gyümölcs készítő üzemben végzik. Ezek mellett kiemelkedő a háziipar, mint pl. a lekvár és szörpfőzés, valamint a kosárfonás és szőnyegszövés. Nagybörzsöny kiemelt turisztikai célpont, ezért jelentős mennyiségű szálláshellyel rendelkezik. A településen kimagasló szerepe van a rendezvényszervezésnek. A település közelében található egy nemes – illetve fémérceket rejtő bánya.

Látnivalók:

- A Szent István-templom
- A Szent Miklós-templom
- A Fájdalmas Szűznek szentelt Bányásztemplom
- Evangélikus temploma
- Az 1851-ben épült Antal-féle vízimalom ipari műemlék.
- Erdei vasút

Nagymaros

- Jogállás: város
- Irányítószám: 2626
- Teljes népesség: 4751 fő
- Népsűrűség: 137,65 fő/km²
- Területe: 34,37 km²

Nagymaros a Dunakanyarban, a Duna bal partján, a Börzsöny lábánál fekszik, szemben Visegráddal és a Visegrádi-várral. Első írásos említése 1257-ben történt Morus néven. Az 1300-1400-as években számos uralkodó tulajdonában volt a település: Károly Róbert, Lajos király, Zsigmond király, Mátyás és II. Ulászló. Az ide települt németek főként Dunai halászatból éltek. A város első fennmaradt pecsétjét 1543-ban vésték. Az 1500-1600-as években a Habsburgok uralma alá került. A pestisjárványt követően németeket, majd az 1940-es években felvidéki magyarokat telepítettek Nagymarosra. A városi rangot 1996-ban kapta meg.

A munkanélküliségi rátát illetően Nagymaros kedvező helyzetben van, az arány 4,8%. A település vállalkozásai közül csupán 2,8% mezőgazdasági jellegű, nagyobb szerepet kap a szolgáltató szektor (75%).

Lehetőségek: A település nagy hangsúlyt fektet a sváb hagyományokra. Itt is meghatározó elem a turisztika, melynek egyik fő oka a Visegrád-Nagymaros közötti, Duna alatti alagút. Kimondottan aktív város, sok rendezvényt szervez, rendelkezik kisebbségi önkormányzattal, sportegyesülettel, civil szervezetekkel, illetve saját polgárőrséggel és tűzoltósággal is. Az itt található régi – összedőlő félben lévő borospincék egy részét felújították. Főként III. tengelyes turisztika forrásból. (ld.: www.toborzo.com)

Látnivalók:

Római katolikus templom: A templom tornya a Dunakanyar egyetlen ma is álló középkori egyházi műemléke. Védőszentje Szent Márton.

Julianus kilátó: A kilátóból nyílik a legszebb kilátás a Dunakanyarra.

Nagymaros további látnivalói: Fő-tér és templom, Kálvária kápolna, Rókus kápolna, Szent Márton és a koldus szobra, Szent István és Gizella királyné szobra, Kittenberger Kálmán lakóháza. Ereklés Országzászló, az Élet fája: a Csodaszarvast felidéző kút Seregi György alkotása.

Szálláshelyek:

Szent István Fogadó: A múlt századfordulón épült, egykor Szász Endre festőművész tulajdonában lévő kúriát 2003-ban alakítottuk át fogadóvá. Csodálatos környezetben a Duna közvetlen közelében, szemben a Visegrádi várral családi környezetben várja a kedves vendégeket.

Panoráma Panzió: A festői környezet és a nyugalom biztosítja a kellemes pihenést, melyet számos izgalmas programmal gazdagíthatnak igényeik szerint.

Moson patak vendégház: Ahol a Börzsöny magaslatai a Duna gyönyörű folyama találkoznak, ott található szálláshely, a Moson Patak Vendégház, mely különleges elhelyezkedésének köszönhetően kiváló kilátást biztosít a dél felé kanyarodó folyóra, a visegrádi fellegrárra és északi irányban a Börzsöny csúcsaira.

További szálláshelyek: Petro házak, Molnár ház, Jorgosz ház Apartman, Sólyom-szigeti kemping és jacht kikötő, Turistaház.

Perőcsény

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2637
- Teljes népesség: 324 fő
- Népsűrűség: 7,83 fő/km²
- Területe: 41,40 km²

A Börzsöny északnyugati lábánál elhelyezkedő völgykatlanban fekszik. A 13. század végén gróf Cseszneki család birtoka volt. 1424-ben leromboltatták Luxemburgi Zsigmond utasítására.

A településre erősen jellemző az elvándorlás, illetve az elöregedés is nyomasztó probléma. Ezt részben a munkalehetőségek hiánya eredményezi. A település munkanélküliségi aránya 6,4%.

Lehetőségek: A mezőgazdaságban működő vállalkozások száma magas, főként bogyós gyümölcsöket termesztnek.

Látnivalók: A Salgóvár romjai, a faluba vezető út mellett található pincesor, a középkori eredetű temploma, valamint a két világháború perőcsényi áldozatainak főtéren álló emlékműve.

Szob

- Jogállás: város
- Irányítószám: 2628
- Teljes népesség: 2944 fő
- Népsűrűség: 164,27 fő/km²
- Területe: 17,97 km²

A Duna bal partján, az Ipoly torkolatánál, rendkívül előnyös földrajzi helyen fekszik. Először Kézai Simon 1820-as krónikájában lehetett olvasni a helységről, melynek akkori neve Terra Sob volt. A török időkben a város elnéptelenedett, majd a 18. százban Nyitra környékéről szlovákok települtek be. Szob dinamikus ipari és mezőgazdasági fejlődését nagymértékben előmozdította a vasút 1850 évi kiépítése. A város közigazgatási helyzete sokszor változott. Az államalapítástól a történeti Hont vármegyéhez tartozott közel ezer évig, majd rövid ideig Nógrád megyéhez, és 1949 óta Pest megye része. Községként, mezővárosként, járási székhelyként, kiemelt szerepű nagyközségként végezte az államigazgatási feladatokat. 2000. július 1-jén szerezte meg a városi címet, mely nagy előrelépést jelent a település életében.

Lehetőségek: A bogyógyümölcsök, főleg a málna termesztése jelentős, ezt a Szobi Szörp Rt dolgozta fel mely 2007-ben bezárt. Most itt is az önkormányzati földek nagy részén közmunka foglalkoztatás keretén belül értékteremtő munkák folynak, eredményeit a közétkeztetésben használják fel. Szob népessége növekvő tendenciát mutat. Mivel a járás központja, több munkalehetőséggel rendelkezik, ezért sok környező településről járnak ide a lakosok dolgozni. Szobon található általános iskola, bölcsőde, óvoda, gimnázium és diákotthon, valamint egy alapfokú művészképzési intézmény. Egészségügyi és szociális téren is fejlett város, nem csak háziorvosi rendelője, hanem szakorvosi rendelője is van. Működik a városban idősek otthona, gyógyszertár, továbbá család- és gyermeksegítő szolgálat is.

Szabadidőközpontja, művelődési központja, könyvtára, valamint korszerű sportpályája is van. Ezeket nem csak a város, hanem a közelben lévő községek lakói is szívesen igénybe veszik. Civil szervezetekben is bővelkedik, számszerűen 22 található belőlük a városban. Szobon összesen 88 vállalkozás van, melyből 34 szolgáltatással, 35 kereskedelemmel, 9 vendéglátással, 5 termeléssel foglalkozik, további 5 pedig szállást működtet. A munkanélküliek aránya csupán 4,2%, ami a legkedvezőbb érték a járás települései között.

Látnivalók:

Luczenbacher kastély: Az Árpád utca és a Duna-part között fekszik a családi kastélya, amelynek történetében sok a fehér folt, kevés írásos dokumentum található.

Börzsöny múzeum: A Dunakanyar és az Ipolyvölgye régészeti és néprajzi bemutatása. A Börzsöny hegység flórája, faunája. A múzeum létrehozását az 1960-as év elején indították meg a szobi járás vezetői.

Szob további látnivalói: Szent László Római katolikus templom, Luczenbacher temetőkápolna, A szobi kálvária, a Római Birodalom idejéből Nepomuki Szent János szobor, Kálvária-domb, Börzsöny kisvasút Márianosztraig, Gregersen-kastély.

Szálláshelyek:

Popeye fogadó-étterem: A Dunakanyar eme egyedülállóan csodálatos panorámáját, hegyóriásainak érintetlen szépségét, a Dunát, az Ipolyt, ezeknek torkolatát, erdeit, folyóit mindenkinek látnia kell.

Malomvölgyi tábor: A tábor parkjában madáretetők és fészekodúk vannak kihelyezve, gyakorlati módon szemléltetve a hasznos énekes madarak életét.

Liliomtanya vendégház: A liliom tanya és a hozzá tartozó közel két hektáros bekerített terület az Ipoly völgyében a Börzsöny lábánál található. Távol a rohanó világtól kitűnő kikapcsolódást kínál.

Szokolya

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2624
- Teljes népesség: 1792 fő
- Népsűrűség: 30,11 fő/km²
- Területe: 59,05 km²

A Dél-Börzsönyben található. Szokolyát és környékét az ősidők óta lakják. Az Árpád-kor lakosságát még Hont vezér telepítette ide 1186-ban. A tatárjárás idején a lakók földbe vájt pincékbe rejtőztek, ezekből több még ma is megtalálható. A 14-15. században Zsigmond és Albert király a bányaművelés érdekében szászokat telepített be. A 18. században virágzott igazán a vasércbányászat, melynek nyomait még ma is látni a falu határában.

Közigazgatási terület vonatkozásában legnagyobb település Szokolya. A település munkanélküliségi rátája 6,9%.

Lehetőségek: Jelentős számú vállalkozás található Szokolyán, melyek többnyire a szolgáltatásban és feldolgozásban tevékenykednek. Itt is számottevő a turisztika, amely nagymértékben köszönhető a településen lévő, magánszemély által önállóan működtetett Kacártanyának. Itt működött a Gödi MGTSZ, amely felszámolásra került. A régi juhodályokat most egy vállalkozás újította fel, lótenyésztésre, lovagoltatásra. De egyre többen kezdtek – kezdenek marhákkal foglalkozni, a faluban több ember vásárolja újra az igazi házi tejet és tejkészítményt. A település rendezési tervét úgy

fogadták el (szigorították), hogy nehezen lehessen kijátszani az un. 3%-os tanyasi beépíthetőséget családi ház építésére. Nagy kiterjedésű mezőgazdasági földekkel rendelkezik, amelyek jó részét a volt tsz dolgozók kaptak meg, vagy vették meg főleg kárpótlási jegyért. Itt alakult meg elsők között a fiatal gazda csoport, akik segítenek egymásnak, és a Budapestről visszaköltözőknek a mezőgazdaság fellendítésében. A Gödi Tsz idejében itt is málna és ribizli termesztéssel foglalkoztak.

Látnivalók:

- Református templom, Katolikus templom, Baptista imaház
- Mányoki-Viski Kiállítóterem és Emlékszoba
- a Fő utcai palóc házak
- Világháborús emlékmű
- Szent György szobor, Mányoki Ádám mellszobor
- Királyréti Erdei Vasút

Tésa

Jogállás: község

Irányítószám: 2636

Teljes népesség: 80 fő

Népsűrűség: 18,26 fő/km²

Területe: 4,38 km²

Tésa az Ipoly-mente legkisebb települése Magyarország és Szlovákia határán. A falu első írásos forrása 1221-re nyúlik vissza. A török megszállás alatt a falu teljesen elpusztult, majd csak a 18. században éledt újra. A 18. század első felében a Foglár család kastélyt majd templomot húzott fel. A falu mai temploma 1775-ben épült. A helybeliek juhtenyésztéssel és gyümölcsstermesztéssel foglalkoztak, de később malmot is építettek az Ipoly vizére.

Tésa a szobi járás legkisebb területű és lélekszámú települése, és népessége továbbra is csökkenőben van. Jellemző a településre az elöregedés. Ezen negatív folyamatok mögött leginkább a munkalehetőségek hiánya húzódik. A gazdasági hanyatlás talán annak is köszönhető, hogy a falu megközelítése tömegközlekedéssel szinte lehetetlen. Hétköznaponként csak két buszjárat indul Vámosmikoláról, hétvégén egyáltalán nincs tömegközlekedés. Az elnéptelenedés megakadályozása érdekében nemrégiben létrehoztak egy közösségi házat, egy közösségi tekepályát, főzőházat és egy játszóteret is.

Látnivalók: A Római Katolikus Templom és a barokk Foglár-kastély

Vámosmikola

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2635
- Teljes népesség: 1617 fő
- Népsűrűség: 63,94 fő/km²
- Területe: 25,29 km²

Vámosmikola a Börzsöny nyugati lábánál fekszik, az Ipoly bal partján, Szobtól 20 km-re északra. A Vámos előtag arra utal, hogy a település vámhely volt. 1419-ben vásárhely és mezőváros volt. A 17. században az Esterházy család birtoka volt. 1907-1932-ig járási székhely is volt. Az 1950-es években került Pest megyéhez. A szocializmus idején a Közös tanács székhelye is itt volt, valamint az 1500 hektáron gazdálkodó Vörös Csillag TSz központja, mely híres volt a bogyós gyümölcstermesztésről.

A településen problémaként jelenik meg a fogyó népesség és az elöregedés. További gondot jelent, hogy a település nem rendelkezik csatornahálózattal. A munkanélküliségi arány az átlagtól magasabb, 8,5%.

Lehetőségek: A településen fontos tevékenységként jelenik meg az almatermesztés, és van egy gyümölcsfeldolgozóüzem is. Itt található többek között a NATURICUM Kft is, aki a LEADER mindhárom körében helyi termékfejlesztésben nyertes volt. Főként a család által megtermelt gyümölcsöket és zöldségeket dolgozza fel, már Budapesten is kaphatóak a termékei.

Látnivalók:

Az egykori Esterházy-Huszár-kastély, Barokk római katolikus templom, Tájház, Nepomuki Szent János szobra, Turul-szobor

Verőce

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2621
- Teljes népesség: 3680 fő
- Népsűrűség: 178,36 fő/km²
- Területe: 20,19 km²

Vác és Szob között a Duna bal partján fekszik. Nevének eredetét kétféleképpen magyarázzák: az egyik változat szerint Verőce neve kaput jelent, míg a másik változat szerint nevét a Dunába torkolló Nagy-völgy patak régi elnevezéséről (Verőce-patak) kapta. Már az őskorban is lakott hely volt, az 1400-as években már mezővárosként volt feltüntetve. A török hódoltság idején hasonlóan mint a szomszédos települések, Verőce is elnéptelenedett. A hódítás után a visszatelepült szlovákok és németek építették újra. 1950-ben Nógrádból Pest megyébe került.

Verőce népessége emelkedést mutat, a munkanélküliség aránya sem magas, 5,4%.

Lehetőségek: A település jellegzetessége a magyarsággal, honfoglalással kapcsolatos rendezvények szervezése, valamint az őshonos állattartás.

Látnivalók:

Gorka Géza kerámiamúzeum: Gorka Géza (1894-1971) úttörő szerepet vállalt a magyar kerámia történetében. Tevékenységének köszönhetően a magyar képzőművészetnek ez az ága is önálló területként emelkedhetett világszínvonalra.

Duna-parti támfal Ybl Miklós egyedülálló tervei alapján: A vízpart beépítési módja Ybl Miklós nevéhez fűződik, egyedülálló az országban.

Migazzi-kastély – Migazzi Kristóf váci püspök nyaralókastélya: Az épület előtörténetével kapcsolatban kevés adat található. Feltételezések szerint az épület alapjául egy római kori őrtorony szolgált, amelynek bizonyos részletei ma is láthatók még a kazánház falába beépítve. A jelenleg álló kastélyt Gróf Migazzi Kristóf olasz származású püspök emeltette 1769-ben, barokk stílusban.

Verőce további látnivalói: a Barokk stílusú katolikus templom, Református templom, Település bejáratánál „Életfa”, Római kori hídfőállás, Castellum (őrtorony) romja, Öreg rádiók kiállítása és a Szent kereszt felmagasztalása kápolna.

Szálláshelyek:

Fehér Hattyú étterem és hotel: Fehér hattyú Hotel a Dunakanyar szívében, Verőcén közvetlenül a Duna partján fekszik.

Borbélyhegyi vendégház: A vendégház Verőce Borbélyhegyen található, csodálatos kilátással a Dunára és a visegrádi várra. A hely kiválóan alkalmas pihenésre, feltöltődésre, kirándulásra, túrázásra, nagycsaládoknak is ajánlott. Verőcén sok kulturális program várja a vendégeket: Erdélyi Napok, Magyar Sziget Fesztivál.

Görbevilla: Verőce Dunára néző hegyoldalában új építésű kellemes nagy nappalis vendéglakás, két hálósobával, terasszal, kerttel.

További szálláshelyek: Tímea Apartman, Camelot Club Hotel, Mesevirág Vendégház.

Zebegény

- Jogállás: község
- Irányítószám: 2627
- Teljes népesség: 1172 fő
- Népsűrűség: 122,10 fő/km²
- Területe: 9,64 km²

A település a Duna bal partján, Pest megye északi részén, a Dunakanyarban található. A terület kialakulásáról a fellelhető legrégebbi adat a 13. századból származik. Első írásos említése *Zebeguen*-ként 1295-ből származik. Községként a török uralom után alakult ki, ugyanis ez a település is elnéptelenedett a megszállás alatt. Magyarokat, Németeket és Szlovákokat telepítettek be, és ennek hatására újra fejlődő község alakult ki. A Budapest – Vác vasútvonal Pozsonyig történő meghosszabbításával nagyon gyorsan fejlődött. Ekkor épült meg a hétlyukú zebegényi vasúti völgyhíd, ami a maga kategóriájában Magyarországon a második legnagyobb híd. A rendszerváltás óta önálló önkormányzata van és saját közintézményei. Kulturális élete kimagasló.

A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazat jelentős arányt képvisel a településen. A főiskolát/egyetemet végzettek aránya térségi szinten itt a legmagasabb, emellett lakónépesség növekedést is tapasztalhattunk az elmúlt években. A munkanélküliségi ráta 5,8%. A település művésztaborokat működtet. A Börzsöny megközelíthetősége és a rendkívüli táji adottságok miatt jelentős a kiránduló turizmus.

Látnivalók:

Szőnyi István Emlékmúzeum: Szőnyi István (1894-1960) a XX. századi magyar festészet kiemelkedő alakja. Művészete Zebegényben teljesedett ki, festészetét a varázslatos szépségű táj, a faluban élő emberek ihlették.

Hajózástörténeti Múzeum: A múzeum alapítója Farkas Vince hajóskapitány, aki több évtizedes gyűjtőmunkával és saját készítésű tárgyaival hozta létre az 1984. július. 12-én Zebegényben megnyílt kiállítást.

Plébánia templom: A festői szépségű üdülőfalu magyaros-szecessziós Plébániatemplomát a kor neves építészei, Kós Károly és Jánszky Béla tervezték 1908-ban.

Zebegény további látnivalói: Római katolikus templom, Döry-kastély, Döry-kastély, Sziklaszentély a Kálváriahegy lábánál, Vasúti völgyhíd, Zebegényi sípálya, Hajózástörténeti gyűjtemény, Országzászló és nemzeti hőseink emlékparkja, Öreg malom a Fischer közben.

Szálláshelyek:

Börzsöny kapuja vendégház: A Szőnyi István Emlékmúzeum közelében található a vendégház.

Dunakanyar Apartmanház: a Dunakanyar legszebb részén, Zebegényben található csodálatos panorámával a Dunára.

Malomkerék vendégház: A Zebegényi hegyoldalban található. A Hegyi- és Dunai levegő kölcsönhatásához a Malompatak völgyének dús növényzete is kellemes kikapcsolódást nyújt.

További szálláshelyek: Hotel Hubertus, Tulipános vendégház, Kenderes Hotel.

11. A térség SWOT elemzése

Erősségek:

ERŐSSÉGEK			
KÍNÁLAT:	HOZZÁFÉRÉS:	TÁRSADALOM:	VENDÉGLÁTÁS:
Különleges folyami táj, védett erdősséggel, csend és szép flóra, fauna	Budapest közvetlen közelsége.	Önkormányzatok összefogása, régiós támogatás, egyesületek.	Kialakított szálláshelyek kiemelkedő zöld környezetben
Látványos műemlékek, történelmi város	Közlekedési kapcsolatok jó minősége	Térségek kezdeményezései megjelentek (turizmusterv)	Tematikus rendezvényekre épülő vendéglők sikere
Útvonal-kínálatok fejlődése (kerékpárút, kisvasút, túraút)	Összefüggő kerékpárutak	Idegenforgalmi képzés bővülése	Programcsomagok megjelenése
A térség történelmére építő egyedi rendezvénysorozatok	Hegységi kisvasutak újraélesztése révén további területek bevonása	Nagyszámú üdülőingatlan	Egészségtudatos termelői piacok
Horgásztavak nagy száma, ideális helyszínek.	Kiválóan hajózható Váci Duna-ág	Civil szervezetek fejlesztései	Helyi termékek márkamegőrzése
Nemzeti Park közelsége	Egyedi környezetben feltörő termálvíz	Térségben szervezett rendezvények	Helyi termékek felhasználása a vendéglátásban

Gyengeségek:

GYENGESÉGEK			
KÍNÁLAT:	HOZZÁFÉRÉS:	TÁRSADALOM:	VENDÉGLÁTÁS:
A kínálat szűk fogadókapacitása	Kikötőpontok kiépítetlensége, közlekedés fejletlensége	Közös fellépés hiánya	Szálláskapacitások alacsony színvonala, kis kapacitása, hiánya
Túraútvonalak hiánya	Számos kulturális örökség hozzáférhetetlensége	Alacsony turisztikai tőkeaktivitás	Helyi termékek felhasználási szintje alacsony
Hiányzó szolgáltatások (kerékpár), új útvonalak bevonása elmarad	Parkolási lehetőségek rendezetlensége, hiánya	Gyenge részvétel a marketingben	Turistaházak fejlesztésének legátoltsága, kevés vendéglátói szolgáltatás
Rossz idő esetére hiányos a programkínálat	Programszolgáltatók rövid esti nyitva tartása	Együttműködés gyenge szintje	Bogyós gyümölcstermelés megszűnése
A kínálatok marketingje elmaradott	Programok ismertté válása kimarad, ajánlatok egysíkúak	A térség ismertsége elmaradott az országban	Helyi termékek ismertségének hiánya

Lehetőségek:

LEHETŐSÉGEK			
KÍNÁLAT:	HOZZÁFÉRÉS:	TÁRSADALOM:	VENDÉGLÁTÁS:
Érdeklődés növekedése zöld környezet iránt	Közlekedés továbbépítése	Csökkenő Budapesti zöldfelületek miatt a fővárosiak kereslete növekszik	Központi támogatás egyes kínálatok mögé szállás fejlesztésre
Kínálatfejlesztések EU-forrás támogatásával	Kerékpárutak bővítése	Együttműködés a turisztikai vállalkozások között	Helyi termékek felhasználása a vendéglátásban
Növekvő befektetői érdeklődés	Növekvő szállodahajó forgalom a Dunán	Természeti értékekre alapozott turisztika fejlődése	Termelői piacok bővítése

Duna és az aktív tevékenységek népszerűségének együttes növekedése	Gyalogos túraösvények kijelölése	Együttműködés a szomszédos országokkal	Biogazdaság fejlesztése
Központi régió további jövedelemnövekedése	Börzsönyi kisvasút fejlesztése	Budapest látványosságai mellett a Dunakanyar megtekintésének programtervbe építése	Turistaházak vendéglátásának bővítése

Veszélyek:

VESZÉLYEK			
ERŐSSÉGEK:	HOZZÁFÉRÉS:	TÁRSADALOM:	VENDÉGLÁTÁS:
Szétterülő város fejlesztés zavarja a kínálat minőségét	Közlekedési infrastruktúra fejlesztések elmaradása.	Széthúzás erősödése, a szakmai hozzáértés kimaradása a fejlesztésekből	Minőségi besorolások rendezetlensége
Más térségek intenzívebb turizmus fejlesztése elvonja a keresletet	A többi régió ismertsége, promóciójuk révén erősebben nő	Budapest munkaerő „elszívó” hatása érvényesül a képzettek körében	Minőségi kapacitásbővülés hiánya
Koordinálatlan fejlesztések	Hajóközlekedés lekorlátozott fejlesztése	Ne alakul ki partnerség, hanem verseny alakul ki	Idegenvezetés hiánya, átutazók „tranzitfogyasztása” szabályozatlan marad
Duna fejlesztésének elmaradása	A puffer zónák kijelölése hiányzik, a környezetszennyezés növekszik	Mezőgazdaság megszűnése a térségben.	Helyi termékek más országban történő felhasználása

12. Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák (HVS)

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák elsődleges célja, hogy az adott térség adottságaihoz, képességeihez mérten állapítsa meg azokat feladatokat, tevékenységeket, amelyek erősíthetik a térség gazdasági, társadalmi, környezeti és infrastrukturális fejlődését. A stratégiai tervek általános jellemzője, hogy az

adott terület helyzetelemzéssel, a hátrányos és kedvező tulajdonságainak felmérésével kezdődik, és csak azután kerül megállapításra a legoptimálisabb fejlesztési terv. Ez a fejezet a Szobi járás vidékfejlesztési stratégiájának és a Börzsöny-Duna-Ipoly vidékfejlesztési stratégiájának lényegesebb elemeit írja le.

12.1. A Szobi járás Vidékfejlesztési Stratégiája

Prioritások

1. A helyben élők mezőgazdasági, és alternatív gazdasági tevékenységének, versenyképességének erősítése

- *A helyi mezőgazdasági termelők és kis-középvállalkozások piaci és gazdasági helyzetének erősítése, a korszerű gazdálkodás, agrár-ökológiai gazdálkodás támogatása:* A termelők a termelés költségeit akkor tudják minimalizálni, ha korszerű eszközöket, termelési módszereket alkalmaznak. A térségben alacsony a tőke szintje, ezért az új eszközök és megoldások, technológiák beszerzése és honosítása szinte megoldhatatlan feladat. Fontos a költségcsökkentő, hatékonyságot növelő beruházások, a diverzifikációt célzó beruházások, a mezőgazdasági vállalkozások környezetét javító beruházások támogatása. Új gép és eszközbeszerzés, szőlő és gyümölcs telepítések, valamint a gazdaságon belüli öntözőrendszerek és meliorációs beruházások szintén ebben az alprogramban nyernek támogathatóságot. Szintén ide tartozik a vállalkozások együttműködésének erősítése, és a határon átnyúló hálózatok kialakításának támogatása. Intézkedések:
 - A mezőgazdasági beruházások támogatása
 - Épületfejlesztési beruházások:
 - Új gép és eszközbeszerzés:
 - Gyümölcsös ültetvénytelepítés és rekonstrukció:
 - Gazdaságon belüli öntözésfejlesztési és meliorációs beruházások:
 - Vállalkozások technológia-korszerűsítéseinek támogatása.
 - Vállalkozói kooperációk létrehozása. Határon átnyúló vállalkozói központ kialakítása.
- *Agrár-környezetgazdálkodás:* Olyan mezőgazdasági gyakorlat elterjedését szorgalmazza, amely az erőforrások fenntartható használatán, a környezeti és természeti értékek megőrzésén, a vidéki táj értékeinek megóvásán valamint minőségi termékek előállításán alapszik. Intézkedések:
 - Fontos füves élőhelyek megőrzése, gyepek telepítésének támogatása
 - Méhlegelő célú növénytermesztés támogatása.

- Energiacélú növények termesztése
 - Vizes élőhelyek megfelelő kezelésének, hasznosításának támogatása
 - Ártéri gazdálkodási módszerek bevezetése.
 - Ritka állatfajok tartásának, szántóföldi növények termesztésének és szórványgyümölcsösök megőrzésének a támogatása.
 - Agrár-környezetgazdálkodási terv készítése,
 - Extenzív állattartás bevezetése
 - Tájelemek újralétesítése (sövény, fasor, erdősáv, fatelepítés,) szórványgyümölcsösök újralétesítése,
 - Agrár-környezetgazdálkodási bemutató gazdaságok támogatása.
 - Az Európai Unió környezetvédelmi, állatjóléti és higiéniai követelményeinek való megfelelés elősegítése
- *A feldolgozóipar, és házi (kézműves) ipar támogatása:* Az erdei termékek feldolgozása közvetlenül munkához juttathatja azokat a személyeket, akiknek alacsony iskolai végzettségük van, munkájuk emiatt nincs. Szükséges a jó menedzsment az értékesítésben, mely a helyben élők jövedelemhez jutását biztosítja, a több lábon állást erősíti. Intézkedések:
 - A mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése
 - Korszerűsítés és a termelési költségek csökkentése
 - Új, nagyobb hozzáadott értékű termékek előállítása
 - Különböző értékesítési csatornákhöz való alkalmazkodás
 - Az élelmiszerbiztonsággal és minőséggel összefüggő fejlesztések
 - A környezetterhelés csökkentését, a hulladékok jobb hasznosítását és kezelését szolgáló fejlesztések, korszerűsítések
 - Minőségi mezőgazdasági termékek marketingje,
 - Mezőgazdasági tevékenységek és a mezőgazdasághoz közeli tevékenységek diverzifikációja
 - Kézmű- és kisipari tevékenység fejlesztése.
 - *Erdőgazdálkodás korszerűsítése:* A Szobi járás földrajzi területének legnagyobb arányát erdő borítja, ennek köszönhetően az erdőgazdálkodás a régmúlt időkből gyökerező gazdálkodás, melynek korszerűsítése, a helyi gazdaság számára jelentős fejlődési lehetőségeket biztosíthat.

Ide tartozik az elsődleges fafeldolgozás is, valamint az erdők többcélú hasznosítására, az erdőszerkezet átalakítására és erdőtelepítés. Intézkedések:

- Az erdőgazdálkodás korszerűsítése
- Erdészeti beruházások
- Erdőtulajdonos társaságok létrehozásának támogatása
- Erdőtelepítés nem mezőgazdasági területen

2. A járás vonzerejét jelentő épített és természeti környezet megóvása és a falusi turizmus fejlesztése

- *falusi turizmus és az arra épülő szolgáltató szféra fejlesztése:* A természeti-táji adottságok, az átlagosnál tisztább környezet az idegenforgalom piacán ma jól értékesíthető. A járás erőssége a Budapesthez közel fekvő tiszta természet. Ma Magyarországon a turizmus és idegenforgalom húzó ágazattá vált, ezért ezt a lehetőséget célszerű kihasználni. Intézkedések:
 - A kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése
 - Már meglévő szálláshelyek kapacitásnövelése
 - Új szálláshelyek kiépítése
 - A turisztikai vonzerőkhöz kapcsolódó szolgáltatások bővítése
 - Nemzetközi szinten is versenyképes turisztikai attrakciók, termékek fejlesztése
 - A kapcsolódó marketing tevékenységek elősegítése
 - Falusi turizmushoz kapcsolódó infrastrukturális fejlesztés
- *természeti, épített (települési) és a kulturális környezet védelme:* Mivel az idegenforgalom és turizmus olyan bevételi forrás lehet az itt élők számára, amely egyeseknek a teljes családi jövedelmet is biztosíthatja, ezért is elengedhetetlen ennek védelme. A tiszta környezet nem csak az idegenforgalom szempontjából fontos, hanem a bio gazdálkodás, a gyógynövény termesztés, feldolgozás miatt is. Alapvető vendégfogadáshoz kapcsolódó viselkedési normák elsajátítása nem csak a kifejezetten vendégfogadó tulajdonosok részére, hanem az egész faluközösségeknek elengedhetetlenül fontos. Intézkedések:
 - A Falufejlesztés és –felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése.
 - Hulladékgyűjtés, szelektív hulladékgyűjtés támogatása.
 - Környezeti tisztaság kialakítására és megőrzésére irányuló programok
- *A járás belső elérhetőségének javítása, kommunális és informatikai infrastruktúra fejlesztése:* A közlekedési infrastruktúra fejlesztése jelenik meg ebben a programban, amely a közutak

fejlesztésére és a mezőgazdasági utak kiépítésére vonatkozik. Ezen felül vállalkozásokhoz kapcsolódó települési infrastruktúra továbbfejlesztése is cél. Ide tartozik az egyre hangsúlyosabb informatika-infrastruktúra kiépítése is, valamint a térség északi részében a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése. Intézkedések:

- A települések megközelíthetőségét javító, térségi útszakaszok kiépítése, felújítása, erdei kisvasutak fejlesztése.
- Ipari területekhez, turisztikai vonzerőkhöz vezető utak kiépítése és felújítása
- A helyi tömegközlekedés infrastrukturális feltételeinek javítása
- Kommunális infrastruktúra fejlesztése, kapcsolódva a vállalkozások és mezőgazdasági vállalkozások igényeihez.
- Informatika infrastruktúra kialakítása az e- önkormányzat és a vállalkozói információközpont és szolgálat kialakításának érdekében.

3. A helyi társadalom felzárkózásának erősítése, az esélyegyenlőség támogatása

- *A testi-lelki egészség megteremtése:* Ebben programban valósul meg a vidék szociális helyzetének fejlesztése és az egészségügyi ellátás színvonalának fejlesztése, az esélyegyenlőség megteremtése. A járás egészségügyi ellátásának korszerűsítése, az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés, az oktatás fejlesztése. Intézkedések:
 - A szociális helyzet javítása, a helyi társadalom kettészakítottságának megszüntetése.
 - A falugondnoki hálózat és önszolgáltató közösségek létrehozása
 - A házi ápolási szolgálat megalakítása, egészségügyi infrastruktúra fejlesztés.
 - Romák szocializációjának elősegítésére indított programok
 - Romák részvétele a helyi környezeti értékek, hagyományok megőrzésében, ápolásában
- *Humán erőforrás fejlesztés – Képzések:* A minőségi termelés, az uniós elvárásoknak való megfelelés, és a munkaerőpiacon való megmaradás érdekében kiemelkedő hangsúlyt kell fektetni a felnőtt képzésre. A technikai segítségnyújtás, valamint az egyes képzéssel foglalkozó intézmények fejlesztése is cél. A humán erőforrás fejlesztés fontos része a helyi foglalkoztatás elősegítése a humán oldalról. Nem csak a vállalkozások erősítésével kell munkahelyeket teremteni, de az alkalmazottakat is fejleszteni kell. Intézkedések:
 - Szakmai továbbképzés és átképzés, felnőtt képzés támogatása
 - Mezőgazdasági szaktanácsadói szolgáltatások fejlesztésének támogatása:

- Mezőgazdasági gép-, technológiai-, infrastruktúra- körök létrehozásával a termelés költségeinek csökkentésére, telephely kialakítás, eszközök, gépek, berendezések, beszerzése, infrastruktúra kialakítása.
- Munkaerő-közvetítő/helyettesítő szolgáltatás létrehozása
- Az oktatás minőségének és hatékonyságának növelése
- Az esélyegyenlőség biztosítása
- Az óvodai férőhelyek bővítése
- *A helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása:* A járás fejlesztésében elengedhetetlenül fontos a helyi foglalkoztatás kérdése. Itt együtt kell működni a Munkaügyi Központ kirendeltségével és a szakma által biztosított támogatásokkal és programokkal kell segíteni a helyben való munkavállalás lehetőségét. A célcsoport a munkaerőpiacról kiesett, évek óta munka nélkül élő hátrányos helyzetű személyek, akik többségében alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek. Intézkedések:
 - A foglalkoztatást elősegítő tevékenységek helyi koordinációjának elősegítése: megalapozó tanulmányok
 - Non-profit foglalkoztatási projektek megvalósítása a szociális gazdaságban
 - A helyi foglalkoztatási kezdeményezések hosszú távú fenntarthatóságához szükséges szakmai kapacitások kiépítése és megerősítése: tanácsadói hálózat
- *Közösségek kialakítása, fejlesztése:* Ide tartozik az élő társadalmi szövet kialakítására vonatkozó programok, a civil szervezetek hatékony működésének elősegítése, a helyi tradicionális közösségi élet megteremtése, kialakítása. A társadalmi kohézió erősítése. Fontos feladatot nyerne itt a civil szervezetek, amelyeknek támogatását a különböző feladataik elvégzését biztosító nemzeti és uniós alapokból kell megteremteni. Intézkedések:
 - Non profit szervezetek működésének támogatása.
 - Művelődési házak működésének fejlesztése, programok szervezése, (kiállítások - pl. helyi amatőrök)
 - Települési, járási kulturális és sport rendezvények szervezése
 - Az információ jobb áramlásának megteremtése, kiemelten a térségen belüli eseményekről szóló híradást (térségi újság, kábel tv)
 - Helytörténeti ismeretek átadására irányuló tevékenységek (könyvek, munkafüzetek megjelentetése, iskolai kereteken belüli oktatás ...)

- Határon túl élő magyarok bevonása a járás kulturális életébe
- civil szervezetek közötti kapcsolat erősítése
- térségi civil központ létrehozása, tagok munkájának összehangolása
- Új szervezetek alapításában segítségnyújtás (procedúra, képzések)
- kapcsolatfelvétel és közös munka a határon túli civil szervezetekkel
- teleházak
- vállalkozók klubja

12.2. A Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület 2013-as stratégiai terve

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései és intézkedései

I. célkitűzés: Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése, megismertetése

A magas hozzáadott értékű helyi termékek, piaci csatornák és marketing eszközök fejlesztése. A vállalkozások műszaki-technológiai fejlesztésének támogatása. Mindez segíteni kívánja a helyi vállalkozások versenyképességének erősítését, munkahelyteremtő képességük javítását, valamint a térség helyi potenciáljain alapuló gazdasági fejlődését. A célkitűzés konkrét intézkedése a helyi termékek és helyi szolgáltatások megismertetése, fejlesztése, termékházak kialakítása.

II. célkitűzés: Helyi közösségek fejlesztése

Helyi közösségek fejlesztése, aktivitásuk további növelése, amelynek leghatékonyabb eleme a szabadidős és kulturális tevékenységek ösztönzése. Mindez szolgálja a térségen belüli összetartó erő szélesebb körben való kiaknázását. Intézkedés: a szabadidő hasznos eltöltése, helyi közösségek erősítése.

III. célkitűzés: Életminőség javítása

A térség kedvezőtlen demográfiai helyzetének javítása érdekében fontos terület az életminőség javítása. Ennek elérése érdekében az egyik alapvető fontosságú terület a településeken élők biztonságérzetének javítása mind a közbiztonság, mind a szociális biztonság területén, a másik alapeleme a természeti és környezeti értékek védelme.

Intézkedés: a köz- és vagyonbiztonság védelme, krízishelyzetek megoldását segítő rendszerek kiépítése, eszközök beszerzése, valamint a környezetvédelmi és természetvédelmi akciók támogatása.

IV. célkitűzés: Megújuló energiaforrások hasznosítása, az energiahatékonyság növelése

A célkitűzés az energia fenntartható felhasználására, azaz az energiahatékonyságra fókuszál. Konkrét intézkedésként a megújuló energiaforrások kiépítése, az energiahatékonyság erősítése, továbbá a megújuló energia hasznosításhoz kapcsolódó bemutató utak, helyek, bemutató kiadványok támogatása jelenik meg.

V. célkitűzés: térségi együttműködések, térségi integrációk építése

A célkitűzés lényege a térségi együttműködések erősítése, a helyi szereplők közötti tapasztalatcserre lehetőségének megteremtése, az információs központ kialakítása, valamint olyan tanulmányok kidolgozása, amelyek a térségi és települési fejlesztések megalapozását szolgálják. Intézkedése a települések közötti együttműködések kialakítása és a járási információs pont létrehozása.

Kiosztott támogatások, megvalósult projektek

Ez a pont a Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület által támogatott pályázatokat, azok nyerteseit és a kiosztott támogatások összegét ismerteti nagy vonalakban. A pályázatok ún. körönként kerültek kiírásra, mely körök időszakokat jelölnek. A megvalósult projektek körök és tengelyek szerint elkülönítve olvashatók.

A III. tengelyen belül megvalósult támogatások

Mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése

- 1. kör: Ebben a jogcímben három megvalósult pályázatot könyvelhetett el az egyesület, összesen körülbelül 44,7 millió Forinttal. A projektek között szerepelt egy sütőüzem korszerűsítése, csarnok építés, valamint egy zöldség-gyümölcs üzlet felújítása.
- 2. kör: A második körben már öt projektet támogatott az egyesület, melynek keretében létrejött egy étterem Zebegényben, megtörtént egy ABC bolt gépi és számítástechnikai fejlesztési, egy zöldség-gyümölcs kereskedelem gépi fejlesztési, valamint a gumiműhely technológiai fejlesztése Szobon. Ezek a projektek körülbelül 15,7 millió Forintnyi kifizetést vettek igénybe.
- 4. kör: Az egyesület ezúttal hét beérkezett pályázatot támogatott, megközelítően 26,3 millió Forinttal. A támogatott projektek keretében korszerűsítve lett például egy letkési vendéglátóegység, kialakításra került egy zebegényi üzlethelyiség, hajóvezetői oktatásokat vezettek be a Dunán és az Ipolyon, továbbá megtörtént az E-Duna-Ipoly Kft. technológiai fejlesztése is.

Turisztikai tevékenységek ösztönzése

A turisztikai tevékenységekkel kapcsolatos megvalósult projektek csak az 1. körben voltak, szám szerint kilenc sikeres pályázat volt, melyeket az egyesület közel 170,9 millió Forinttal támogatott. A pályázatok többnyire szálláshelyek kialakítására irányultak, de volt köztük borospince építés és felújítás (Nagymaroson), istálló és lovarda kialakítás, prэшáz felújítás és bemutatás, valamint bemutató terem létrehozása is.

Falumegújítás és –fejlesztés

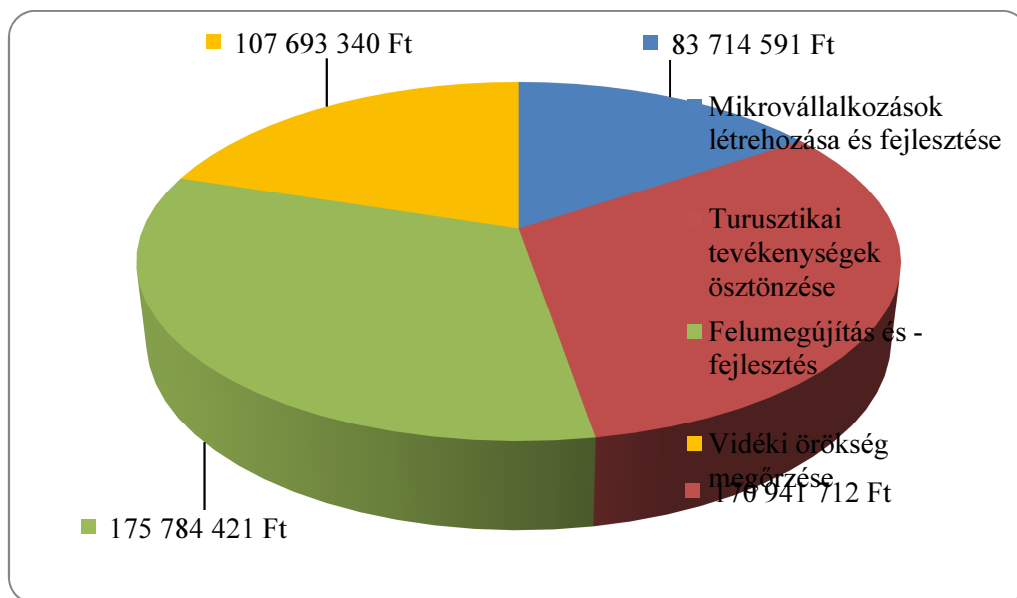
- 1. kör: Hat projekt valósult meg ezen jogcím alatt az első körben. Sikeres volt az Ipolydamásdi, Ipolytölgyes, Kismaros és Kóspallag játszótér építés/ felújítás/ szabványosítás témakörrel beadott pályázata is. Támogatásra került a Tésai települési környezet fejlesztése, illetve egy tejház

rekonstrukció és a Pozsonyi köz park felújítása is. Kóspallagon nem csak játszótér került kialakításra, hanem létrejött egy piac, egy parkoló és egy kerékpáros pihenő is. A támogatások összege kb. 130,7 millió Forint volt.

- 2. kör: Szintén népszerű jogcímként könyvelhető el a falufejlesztés is, mivel ebben a körben csaknem tíz sikeres projekt volt. Ezúttal is történt játszótér építés-fejlesztés, az érintett települések Márianosztra, Letkés, Nagybörzsöny, Szokolya, illetve Tésa; tehát a megvalósult projektek fele a játszótér-kialakításra irányult. Ezen kívül zöldfelület fejlesztés és templom felújítás történt Ipolydamásdon, temető infrastruktúra megújítás Kemencén és a monostorkert fejlesztése Kismaroson. Összesen 45 millió Forinttal.

Vidéki örökség megőrzése

- 1. kör: Ebben a körben három pályázatot támogatott az egyesület, összesen 84,1 millió Forinttal. Megvalósult a műemlék épületek felújítása Nagybörzsönyben, a Pálosok terének fejlesztése Márianosztrán és a Palóc tájház rekonstrukciója Kemencén.
- 2. kör: Egy pályázat volt sikeres, ez pedig a védelem alatt álló tájház felújítása Peröcsényben. Erre a tételre körülbelül 1,4 millió Forintot fordított az egyesület.
- 3. kör: Ebben a körben támogatást kapott Bernecebaráti a Szentháromság oszlop felújítására, Ipolytölgyes a tájház felújítására. Kismaros megvalósíthatta a templom homlokzatfestését, Peröcsény pedig a templomtorony felújítását. Szokolyán megtörtént a Viski-Mákonai Emlékház felújítása. Ezen projektek támogatása összesen 22,2 millió Forintba került.

A támogatások pénzügyi értékének eloszlása a III. tengelyes pályázati jogcímek között

A IV. tengelyen belül megvalósult támogatások

1. Kör

- Szabadidő, sport: Ebben a kategóriában nyolc megvalósult projekt áll, melyek együttes támogatási összege körülbelül 29,2 millióra tehető. Az egyesület támogatta Nagymaros futballklubjának eszközfejlesztését és a csónakház tetőfelújítását, míg Letkésen a sportpálya korszerűsítése valósult meg. Tésán egy szabadtéri tekepálya kialakítását, Verőcén a sportpálya korszerűsítését, Szokolyán pedig a sporttelep felújítását támogatták.
- Közbiztonsági szolgálat fejlesztése: Ebben a témakörben négy projekt valósult meg. Sikeres volt az eszközbeszerzés a Faluőrség Egyesület részére című pályázat, a balesetmegelőző forgalomtechnikai eszköz kihelyezése Zebegényben, a bűnmegelőző akciók és kommunikáció fejlesztése Kismaroson, végül a polgárőrség eszközfejlesztése Nagymaroson. A támogatások összértéke kb. 4,2 millió volt.
- Helyi termék fejlesztés: Az egyesület által támogatott projektek száma hat, a támogatás értéke 14,8 millióra tehető. A megnyert pályázatok között szerepel egy kemencei házi lekvárfőző üzem kialakítása, egy Vámosmikolai mézcsomagoló üzem építése, valamint két zebegényi műhely kialakítása. Támogatták továbbá a naturlégyártást az Ipolyvölgyében és a méhészeti munkák megkönnyítését is.
- Térségi turisztikai arculat fejlesztése: E jogcím alatt került megvalósításra egy helyi gasztronómiai pályázat, támogatásának értéke 863 ezer Forint körül alakult.
- Helyi termékek marketingjének fejlesztése: Egy zebegényi termelői feldolgozó hálózat létrehozása nyerte el a az 1,7 millió Forintos támogatást.
- Turisztikai, hagyományőrző és egészségmegőrző képzések szervezése: Ebben a kategóriában két projektet támogatott az egyesület. Kb. 3,1 millió Forintot fordítottak egy zebegényi kézműves oktató műhely kialakítására és az idegenvezető képzésre a Dunakanyarban.
- Szociális ellátás fejlesztése a közösség építés területén: E jogcím alatt Nagymaros Város Önkormányzata nyert támogatást a „Gyerekkrajzok a szakember szemével” Konferenciára. A támogatás mértéke 444 ezer Forint volt.
- Tematikus rendezvények szervezése: Ebben a kategóriában két megvalósult projekt volt, az egyik a Vámos települések találkozója, a másik pedig egy nagymarosi természetvédelmi nap. Az egyesület összesen 3,1 millió Forinttal támogatta őket.

2. Kör

- Helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése: E jogcím keretében csaknem 14 projektet támogattak, összesen 60,7 millió Forinttal. Többek között gyümölcsle fejlesztés, melegkonyhás büfék, élelmiszerboltok felújítása, vendégházak felújítása témakörökben pályáztak, de az erdei

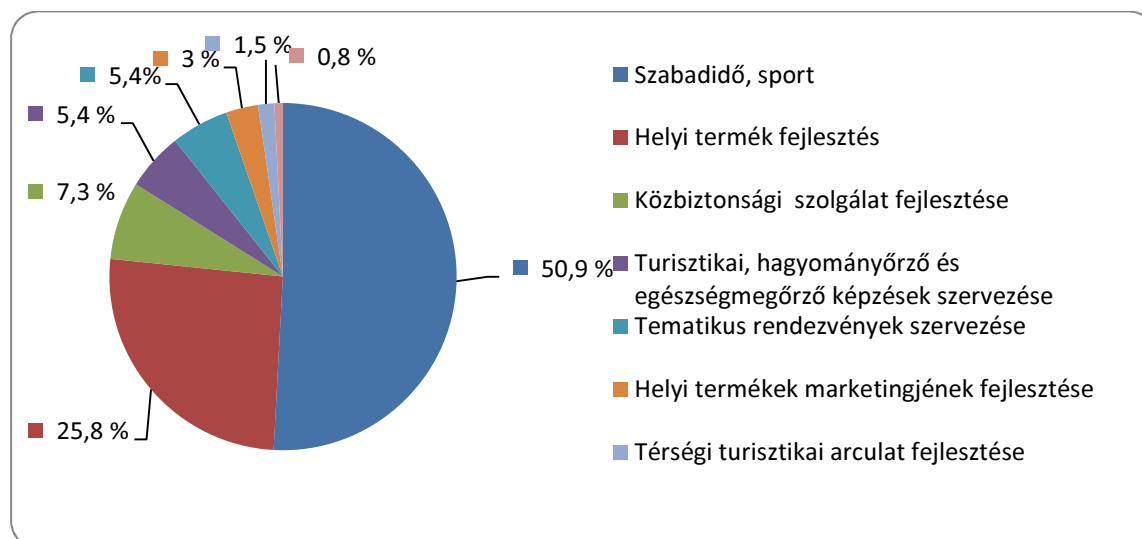
turizmushoz kapcsolódó helyi szolgáltatások kialakítását, almaültetvény, illetve méhészet eszközfejlesztését is támogatták.

- Helyi termékek és szolgáltatások térségi marketingjének fejlesztése: Egy internetes webáruház kialakítását pályázó egyén nyert 1,1 millió Forint összegű támogatást.
- Sportolási és szabadidős tevékenységek infrastruktúrájának fejlesztése: Az egyesület mintegy 12 pályázatot támogatott ebben a témakörben. Az intézkedés keretében sor került a szobi sportpálya és sporttelep fejlesztésére, és a szintén Szobon található lovarda szociális helyiségének kialakítására. Támogatták a zebegényi szabadidőpark létrehozását illetve a már meglévő sportpálya fejlesztését is. Kóspallag az iskolai sportcentrum kialakítására kapott lehetőséget, míg Nagybörzsönyben a szabadidő központot korszerűsítették a pályázati összegből. További támogatottként szerepel a Szokolyai Vadászház tetőszerkezetének felújítása, a Nagymarosi Sportegyesület csónakházának szerkezeti javítása, nyílászárócseréje. Ezek a projektek összesen 37,7 millió Forintba kerültek.
- Eszközbeszerzés támogatása az összetartozás erősítése céljából: E cím alatt két sikeres pályázat született. Bernecebaráti a „Pajtaszínpad” hangosítására kapott támogatást, Ipolydamásdnak pedig a találkozók szervezéséhez szükséges hangtechnikai eszközök beszerzésére nyílt módja. A két projektet összesen 679 ezer Forinttal támogatta az egyesület.
- Együttműködés erősítése a Börzsöny- Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület települései között: Erre a címre sikeresen pályázott Zebegény Község Önkormányzata, a tárgy egy civil rendezvénysorozat létrehozása volt. Ezen kívül megvalósult a Kistérségi Civil Fórum Szobon, továbbá „háztűz” néző sorozat a BDIVE területén, szektorok közötti együttműködésben. A támogatások összértéke kb. 5,7 millió Forint volt.
- Közbiztonsági szolgálat fejlesztése: Ezen a címen hat projektet támogatott az egyesület. Támogatták a Szob Város Polgárőr egyesület eszközbeszerzését, valamint a biztonságtechnikai kamerarendszer kiépítését Szob város közterületein. Zebegényben a sárga villogós biztonságtechnikai eszközök kihelyezése, illetve a térfigyelő rendszer kiépítése vált lehetővé, Nagymaroson pedig a tűzoltóság technikai fejlesztése történt meg. Ezekre összesen kb. 12 millió Forintot fordított az egyesület.
- Szociális ellátáshoz kapcsolódó tevékenységek elindítása és fejlesztése: Két megvalósult projekt volt ebben a kategóriában. Kismaros Önkormányzata pályázott kettő darab defibrillátor életmentő készülék beszerzésére, a Zebegény Nyugdíjas Klub Egyesület pedig az orvosi ügyelet riasztásához szükséges távfelügyeleti eszközök beszerzését indítványozta. Az egyesület közel 4 millió Forinttal támogatta a projekteket.

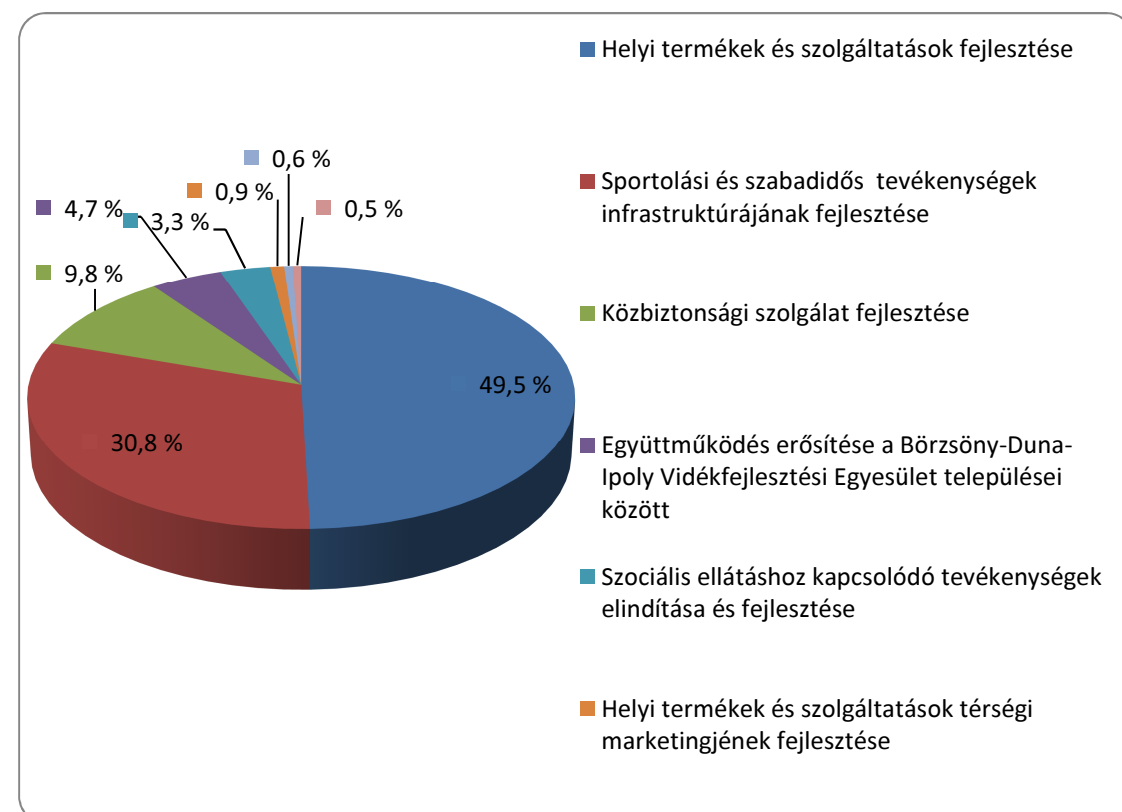
- Hagyományőrző tevékenységekhez, helyi termékek előállításához, életmentő-, turisztikai célú-, és szociális ellátáshoz kapcsolódó képzések szervezése: Itt mindössze egy sikeres projekt volt, melyet a Római Katolikus Plébánia pályázott meg. Egy cserkészcsapat tagjainak elsősegélynyújtó tanfolyamát valósították meg a nekik juttatott 665 ezer Forintból.

A IV. tengelyen belül megvalósult projektek jogcímeinek százalékos megoszlása a támogatás pénzbeli összege szerint

1. kör

2. kör

12.3. 2014-2020-as időszak

Nemzeti Vidékstratégia

A Nemzeti Vidékstratégia célja, hogy 2020-ig a vidék társadalmi és gazdasági folyamataiban látható és minden érintett számára érezhető javulás következzen be. A Stratégia megalkotásával és végrehajtásával a tárca a vidéki Magyarország egészének megújítására törekszik. Ennek érdekében négy átfogó területről; az agrárgazdaságról, a vidékfejlesztésről, az élelmiszergazdaságról valamint a környezet védelméről határoz meg tennivalókat.

A stratégia az eddig követett agár- és vidékpolitikákhoz képest megközelítésében is újszerű. Újszerű, mert integrált vidékfejlesztési politikát tűz ki célul, mert a családi gazdaságok fejlesztésének ad elsőbbséget, és mert a monokultúras tömegtermelés helyett a minőségi, mozaikos, a környezet- és tájgazdálkodási szempontokat szem előtt tartó mezőgazdaságot részesíti előnyben.

A dokumentumban alapcélkitűzésként szerepel a tájak épségének tudatos megőrzése, a lakosság jó minőségű és biztonságos élelmiszerral történő ellátása, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, az ivóvízbázisok, a talajok, az élővilág és a környezet védelme. A Stratégia átfogó célkitűzése az ország vidéki térségeinek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása, melynek elérése érdekében öt stratégiai célt fogalmaz meg:

- tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése,
- sokszínű és életképes agrártermelés,
- élelmezési és élelmiszerbiztonság,
- a vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése,
- a vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség életminőségének javítása.

A Nemzeti Vidékstratégia a célok megvalósításához hét területen 43 nemzeti stratégiai és 8 térségi programot nevesít. A Nemzeti Vidékstratégia végrehajtási programja a Darányi Ignác Terv, amelyre 2013 végéig 300 milliárd forint áll rendelkezésre.

Közösségi szinten irányított helyi fejlesztés (CLLD)

A LEADER helyi fejlesztési megközelítés egy közösségi kezdeményezés, amelyet az Európai Bizottság indított el 1991-ben. Célja, hogy olyan módszert adjon az EU vidéki közösségeinek kezébe, amelynek segítségével helyi partnerek vonhatók be az adott térség jövőbeli fejlesztésébe. A Leader-megközelítést nagy érdeklődéssel fogadták az EU-ban és azon túl, nemcsak a vidéki, hanem a városi és a tengerparti területeken egyaránt.

Bár a LEADER az uniós intézmények és az összes kapcsolódó érdekelt teljes támogatását élvezi, mégis elismerték, hogy nem aknázták ki annak lehetőségét, hogy átfogóan integrálja a helyi igényeket

és megoldásokat a helyi fejlesztési stratégiákba. Ezért annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a vidéki térségek számára a több ágazatra kiterjedő igények jobb figyelembe vételét, javasolták, hogy a jövőben a LEADER az EMVA égisze alatt folytatódjon, valamint legyen lehetősége arra, hogy megvalósíthassa az egyéb uniós alapok által is támogatott, több alapról finanszírozott helyi fejlesztési stratégiákat.

A több alapról finanszírozott LEADER- megközelítést „közösségi szinten irányított helyi fejlesztés” (CLLD) néven emlegetik. A 2014 és 2020 közötti időszakban a CLLD (LEADER) az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott vidékfejlesztési programok kötelező része marad, míg opcionális részét alkotja majd az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), az Európai Szociális Alap (ESZA) és az Európai Tengerügyi és Halászati Alap (ETHA) által nyújtott támogatásoknak. Az integrált helyi fejlesztési stratégiák és tevékenységek koherenciájának biztosítása érdekében, a „közös stratégiai keret” értelmében, közös szabályokat kell alkalmazni ezeknél az alapoknál.

A közösségvezérelt helyi fejlesztés főbb sajátosságai:

- konkrét szubregionális területeket vesz célba;
- irányítása az adott közösség szintjén történik, a helyi társadalmi-gazdasági érdekek köz- és magánszférabeli képviselőiből álló helyi akciócsoportok révén, ahol döntéshozatali szinten sem a közszéféra, sem egyetlen más érdekcsoport nem rendelkezik a szavazati jogok 49 %-ot meghaladó hányadával;
- integrált és több ágazati területen alapuló helyi fejlesztési stratégiák révén valósul meg;
- célja a helyi szükségletek és lehetőségek figyelembe vétele és a helyi környezet innovatív jellemzőinek bevonása, hálózatiépítés és adott esetben együttműködés.

A CLLD előnyei

A közösségi szinten irányított, vagy közösségvezérelt helyi fejlesztés egy módszer a partnerek, beleértve a civil társadalom és a helyi gazdasági szereplőit bevonására a helyi integrált stratégiák kidolgozásába és végrehajtásába, amelyek segítik az átmenetet egy fenntarthatóbb jövőbe. A CLLD különösen hatékony eszköz lehet, különösen válság idején, mert megmutatja, hogy a helyi közösségek konkrét lépéseket tehetnek egy olyan gazdasági fejlődés érdekében, amely intelligensebb, fenntarthatóbb és befogadóbb, összhangban az Európa 2020 stratégiával

A CLLD alapelvei:

- Szubregionális területeken helyi területi megközelítés
- Közösségi irányítású partnerségek. Részvételi és partnerségi megközelítések
- Integrált multiszektorális helyi stratégiák
- Innováció
- Hálózatiépítés és együttműködés

A CLLD működése

A Bizottság javaslatot tett egy Közös Stratégiai Keret-re a 2014-2020 közötti időszakban. A közös stratégiai keret az Európa 2020 stratégia céljait és célkitűzéseit prioritásokként határozza meg az európai strukturális és befektetési alapok számára. A cél az, hogy javítsák a koordinációt ezek között a források között annak érdekében, hogy maximalizálják az az EU intézkedések hatását és azok hozzájárulását az Európai célkitűzésekhez. A nemzeti és regionális hatóságok a közös stratégiai keretet fogják alapként használni a partnerségi megállapodások kidolgozása során, összhangban a 2020-ra elérendő európai növekedési és foglalkoztatási célkitűzésekkel.

Az átfogó jövőkép kifejlesztése a CLLD célkitűzéseinek végrehajtása kapcsán ez talán az egyik legfontosabb lépés annak sikeres végrehajtása érdekében. A tagállamoknak először is el kell dönteniük, hogy mit akarnak elérni a CLLD révén. Ezt követően eldönthetik, hogy van-e elegendő forrás és elegendő hatókör minden egyes alapon, hogy foglalkozzanak vele; ha nincs, akkor meg tudják szervezni az alapok legmegfelelőbb kombinációját, hogy elérjék céljaikat.

A partnerségi megállapodás sablon szerint egyes alapoknak fel kell térképezniük a földrajzi kihívásokat, amikkel foglalkozni akar, és meg kell határozniuk, hogy ezeket a kihívásokat hol lehet koncentrált formában kezelni helyi szinten koherens és hatékony módon. A terület típusok általános jelzése szükséges, például: városi-, vidéki-, határokon átnyúló terület; területek sajátos jellemzőkkel népsűrűség vagy településszerkezeti minta szempontjából és / vagy területek erős halászati dimenzióval.

Tematikus szempontból, ezek lehetnek például a következők: koncentráció a problémás helyi munkaerőpiacra, vagy / és a sérülékeny csoportokra, mint a romák vagy a bevándorlók, a gazdasági tevékenység különböző klaszterei, a fizikai problémák, mint például a folyómedrekhez, hegyvonulatokhoz, és egyebekhez kapcsolódó problémák úgy, mint a lakhatási-, szállítási, vagy környezeti kérdések

Ha a tagállam a CLLD-t az egész területén alkalmazni kívánja, akkor ezt jeleznie kell a partnerségi megállapodásban. Külön figyelmet kell fordítani, hogy a szegénység kérdéseire, mivel a tagállamoktól a partnerségi megállapodásban elvárják, hogy integrált megközelítésben foglalkozzanak azoknak a földrajzi területeknek a speciális igényeivel, melyeket legjobban sújt a szegénység, vagy ahol a célcsoportok legnagyobb veszélye a megkülönböztetés vagy kirekesztés különös tekintettel a marginális helyzetű közösségekre. Amennyiben a tagállamok a területi szemlélet mellett döntenek, akkor át kell gondolniuk a CLLD-től várható potenciális hozzájárulást.

13. Javaslatok:

A Dunakanyar kistérség természeti értékei országos és helyi védettségű területek, védelmét csak az érintett szereplők – lakosság, turisták, vállalkozók összehangolt cselekvésével lehet elérni.

A természeti értékek megóvásához és a környezet állapotának megtartásához elengedhetetlen a tudatos használat feltételeinek kiszélesítése és a tudatos társadalmi magatartás elterjesztése. Biztosítani kell, hogy a területet használók megfelelő ismerettel rendelkezzenek arról, hogy mit, miért védenek, és mire kell a használatkor odafigyelni, hogy a természeti erőforrások fenntarthatóságát, a természeti sokszínűséget meg tudják őrizni. A természeti értékek fenntartásához és a Dunakanyar környezeti állapotának megóvásához elkerülhetetlen a szuburbanizáció szabályozása, területek rehabilitációja. A Dunakanyar fejlesztésekor figyelembe kell venni a hely adottságait, természeti értékeit, korlátozni kell a környezeti elemek használatát.

A környezetvédelmi és kommunális szolgáltatások fejlesztése, a környezettudatos magatartás erősítése elengedhetetlen a táj megóvása érdekében. A környezettudatosság hiánya jórészt az elégtelenül, vagy nem a fenntarthatósági kritériumok szerint szabályozott környezetre vezethető vissza. A kritériumoknak megfelelő környezetszabályozást az önkormányzatok saját szabályozási rendszerükben tudják kialakítani úgy, hogy a térségi közös identitástudatot erősítik, a lakosság környezettudatos gondolkodásmódjának segítségével, és a hatósági ellenőrzési kapacitás erősítésével.

A térségben működő szennyvíztisztító művek megfelelő működésének szabályozása, a lakosság csatornahálózatának kiépítésével, a szilárd hulladék lerakók kiépítése, az illegális lerakatok felszámolása. A lakó- és üdülőterületi beépítéskor az altalaj, folyók, patakok figyelembe vétele. A lakosság korszerűtlen fűtésrendszereinek korlátozása, új alternatívák keresése. A megújuló energiaforrások használata fűtésre, meleg víz előállítására.

A térség fejlesztési javaslatainak további megfogalmazásához egy SWOT analízis készült, amely alapján 8 pontban kerültek megfogalmazásra a fejlesztendő területek.

<i>Erősségek</i>	<i>Gyengeségek</i>
• Tiszta természeti viszonyok, különleges tájképi elemek • Fővárosi közelsége • Országhatár közelsége • Kedvező adottságok a gyümölcsstermesztéshez • Jó az infrastrukturális ellátottság • Kedvező turisztikai adottságok, idegenforgalom • Kulturális örökségekben, látnivalókban gazdag térség • Alacsony munkanélküliség • Értékes természetvédelmi területek	• Alacsony népsűrűség • Elöregedő népesség • Tőkeszegény vállalkozások • Megújuló energiahasznosítás és tájékoztatás alacsony aránya • Egyirányú közlekedési kapcsolatok • Állattartás csökkenő szerepe • Munkalehetőségek hiánya • A civil szervezetek forráshiányosak • Szakképzési intézmények hiánya

<i>Lehetőségek</i>	<i>Veszélyek</i>
• A jó minőségű termőföld nyújtotta lehetőségek (pl. gyümölcsstermesztés) • A rendelkezésre álló legelők lehetővé teszik az állattenyésztést • Kooperációk létrehozása • Együttműködés, határon átnyúló projektek • Megújuló energiahasznosítás népszerűsítése, konkrét megvalósítása • Ökoturizmus népszerűsítése, hálózatfejlesztés • Helyi termékek népszerűsítése, piacra jutásuk segítése • Kézműipar fejlesztése	• Környezetszennyezés forgalomnövekedésből adódóan • A fiatalok elvándorlása • A megnövekedett turizmus veszélyeztetheti a táji és épített örökséget • Illegális szemétkerítés a magas szemétszállítási díj következtében

1. A mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése

A Szobi járás területének nagy részét barna erdőtalaj borítja, ami nem minden növény számára kedvező, ám remek termőföldként szolgál a bogyós gyümölcsök termesztéséhez. Habár sok vállalkozás foglalkozik gyümölcsstermesztéssel a térségben, mégis úgy gondolom, hogy ezt az adottságot még jobban ki kellene használnia az ott lakóinak. A gyümölcsfeldolgozás során használt berendezések, eszközök vagy akár tároló helyiségek korszerűsítésével még tovább növelhető az előállított termékek minősége.

A Szobi járás termőföldjei – erdőszomszédságából, domborzati viszonyaiból adódóan – nem mindegyik gyümölcsfajta számára alkalmasak, a szántóföldi termelésre alkalmas, sík területek aranykorona értéke pedig 20 alatt van. Ezek alapján én inkább az állattenyésztésre fordítanám a természeti adottságokat, mert a térség legelői jól megfelelnek az extenzív állattartásra. (pl. szarvasmarha, juh) Lehetne pályázatokat kiírni állattartó telepek létrehozására, állatjóléti támogatások igénylésére.

2. A két folyó közelsége

Mint tudjuk, a Szobi járás területét két nagy folyó is határolja: az Ipoly és a Duna. Véleményem szerint érdemes volna jobban kiaknázni az ebben rejlő lehetőségeket. Gondolok itt például hajózási programok szervezésére, különböző vízi sportokra, ami nem csak az itt élőket, hanem a messzebből érkező kirándulókat is ide vonzaná.

3. Idegenvezetés

A Börzsöny környéke jócskán bővelkedik táji, természeti adottságokban, és előnye a szép, tiszta környezet is. A természeti kincsekben gazdag, vonzó táj, és a rengeteg látnivaló ide csalogatja a turistákat. Úgy vélem, hogy célszerű lenne idegenvezetők képzésére fektetni a hangsúlyt, mert nem csak az ide látogatók számára tenné élvezetesebbé a kirándulást, de munkalehetőséget is jelentene jó néhány ember számára is.

4. Infrastruktúra fejlesztése

Hulladékgyűjtés

Pest megyében a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya 97,5 %. Ennek ellenére találkozhatunk olyan településekkel a Szobi járás területén, ahol ez az arány csak 55-65% között mozog (Márianosztra, Nagymaros, Zebegény). Úgy gondolom, hogy ezen arány növelése hasznos lenne a térség infrastrukturális ellátottságát illetően.

Csatornahálózat

A Szobi járás hat települését érintő északi része egyáltalán nincs bekapcsolva a közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatba. Véleményem szerint ezt a problémát is érdemes lenne kiküszöbölni, mert nagymértékben hozzájárulna a terület kommunális ellátottságának javulásához.

5. Programok szervezése fiatalok számára

Úgy gondolom, hogy Szobi járás településeinek egyik fő célja a népességmegtartás és az, hogy a térség ne mutasson előregedő tendenciát. Ennek érdekében szerintem jó ötlet lenne olyan programokat, koncerteket, vetélkedőket, különféle szórakoztató rendezvényeket szervezni, amelyek kimondottan a fiatalabb réteg érdeklődését célozzák meg.

6. Felsőfokú oktatás

Ahogy az előző pontban említettem, a térség egyik fő problémája a fiatalok elvándorlása. Ennek oka az lehet, hogy kedvezőbb munkalehetőségek, szélesebb munkahelyválaszték reményében nagyobb városokba költöznek, ahol talán a bérek is magasabbak. Azonban nem csak ez lehet a döntő ok. Sok diák, miután elvégezte középfokú tanulmányait, tovább szeretne tanulni valamilyen felsőfokú végzettséget nyújtó oktatási intézményben, ezért máshová költöznek és csak alkalmanként járnak haza. Ha a Szobi járás területén meghirdetésre kerülnének a napjainkban keresett végzettséget kínáló, államilag támogatott vagy kedvezményes árú képzések, tanfolyamok, akkor valószínűleg kevesebb fiatal hagyná el a térséget, mert helyben is tanulhatná azt, ami érdekli.

7. Közlekedés javítása

A Szobi járás területének egyik fő problémája a domborzati viszonyoknak, a két folyónak és az országhatárnak köszönhetően jelen lévő elszigeteltség, megközelíthetőségi gondok, valamint a tagoltság, a települések közötti rossz átjárhatóság. Mivel a földrajzi adottságokon nem lehet változtatni, így kizárólagos megoldás a Dunára épített híd lehetne. A könnyebb megközelíthetőség fejlődést vonna maga után.

8. Megújuló energiahasznosítás

Mivel a közelmúltban nagyon megemelkedett a gáz ára, így a fűtési költségek is, sok háztartás váltott a fa- vagy széntüzeléses megoldásra. A KSH adatai szerint a vezetékes gázt használó lakások aránya országosan 73%, Pest megyében pedig 85% volt 2011-ben. Ehhez képest a Szobi járás településein ez az arány átlagosan csak 68%. A települések közül Ipolytölgyesen a legalacsonyabb az arány, mindössze 26%. A többi háztartás a környezetszennyezőbb fa –vagy széntüzeléses megoldást alkalmazza. Mindkét variációnak megvan a maga hátránya, ezért a leghatékonyabb tevékenység a megújuló erőforrások használata lenne (pl. napkollektor). Bár az ehhez hasonló eszközök beépítése és beüzemelése igen költséges lehet, idővel megtérülne az erre fordított összeg mind pénzben, mind pedig a környezet kímélésében. Véleményem szerint előnyös lenne például napkollektor beépítésével, vagy egyéb megújuló energia hasznosítását elősegítő eszközök beszerzésével kapcsolatos pályázatok kiírása.

14. Összefoglalás:

A természeti erőforrásokon túl a környezet állapota is alapvetően meghatározza a fejlesztés irányát. A környezeti terhelés ronthatja az itt élők, pihenők életminőségét, korlátozhatja a környezeti elemek használatát.

A felszíni és felszín alatti vizekre ható tényezőkre megállapítható, hogy a két meghatározó vízfolyás közül a Duna jelentőségénél, az Ipoly helyzeténél, méreténél fogva sérülékeny vízfolyás. A Duna állapotát leginkább a jövőbeni közlekedési fejlesztések kedvezőtlen környezeti hatásai ronthatják, míg az Ipoly esetében a jövőbeni esetleges folyószabályozások lehetnek kritikus tényezők. A Duna és az Ipoly esetében meghatározóak a vízgyűjtő terület nem magyarországi részeiről származó kommunális szennyező források. A Duna igen jelentős vízi teher- és személyszállítást bonyolít le, a vízi közlekedésből eredő negatív környezeti hatások, a hajók üzemi szennyezése (olaj, egyéb hulladék vízbeocsátása) is kedvezőtlen a Duna vizére.

A talajra és a felszín alatti vizekre elsősorban a nem megfelelően működő szennyvíztisztító művek illetve a csatornahálózatra nem csatlakozott és zárt szennyvíztározóval nem rendelkező háztartások, valamint a nem megfelelő mezőgazdasági gyakorlat (túlzott vagy nem megfelelő vegyszer és műtrágya használat) jelentik. További jelentős kockázatot jelentenek az elavult műszaki paraméterekkel rendelkező települési szilárd hulladék lerakók, illetve a területen nagy számban található, de pontosan fel nem mért illegális lerakatok. A talaj természetes vagy ideális állapotának fenntartását a különféle talajhasználati módok (beépítés, növénytermesztés, hulladék elhelyezés) és azok intenzitása, valamint az ezekkel párhuzamosan ható természetes folyamatok befolyásolják. További probléma, hogy a lakó- és üdülőtérületi beépítés terjeszkedésekor sok esetben figyelmen kívül hagyták az altalaj tulajdonságaiból és a folyók, patakok vízjárásából eredő kötöttségeket.

A levegő minősége esetében a környezetre kockázatot jelentő légszennyező forrás a lakossági eredetű korszerűtlen fűtésrendszerek.

További problémát jelent a térségben a megújuló energiaforrások hiánya is. A napenergia hasznosítással a légszennyezettség mértékét is javítani lehetne, mivel a korszerűtlen fűtésrendszerek helyett, napelemmel vagy napkollektorral megoldható lenne a térségben a fűtés és az energiaellátottság is.

A Dunakanyar legfőbb turisztikai adottságait – jelentős mértékű erdősültségei, a térséget kettészelő Duna és a természeti értékek sokszínűsége jellemzi. A térség a hazai idegenforgalom egyik jelentős fogadóterülete, erre táji, természeti, kultúrtörténeti és közlekedés- földrajzi adottságai egyaránt alkalmassá teszik. A főváros közelsége alapvetően befolyásolja a turisztikai helyzetét.

A Dunakanyar a tájvédelmi körzetek, a természetvédelmi területek, védett természeti értékek tárháza. Természeti szépségein kívül az ország egyik művészettörténeti és történelmi emlékekben leggazdagabb vidéke, ahol a látnivalók mellé, változatos programokat kínálnak. A Dunakanyar egészét a sokszínű kulturális hagyományok, a nagykiterjedésű védett természeti, tájképi, kultúrtörténeti értékek jellemzik.

A Dunakanyar térségben fellelhető épített örökségi és kulturális értékek kiváló lehetőséget biztosítanak a turisztika számára. A térségben számos kastély, kúria, vár, várrom, történelmi emlék, székesegyház, valamint múzeum található. A turizmus számára vonzó, egyedi arculatát a helyi tradíciók, népi kultúra, hagyományok sokszínűsége, rendezvények és kiállítások színesítik. A térség kedvező természeti adottságai a turizmus számára ideális feltételeket teremtek. A Duna és partszakasza a vízi sportok mellett kellemes környezetet biztosít az üdülés, a természetjárás kedvelőinek.

A turizmus számára ideális feltételeket biztosít a térség a főváros közelsége, a túrázók számára rengetek lehetőséget kínál a Börzsöny-hegység, a kerékpáros-túrák kedvelőinek kiépített kerékpár-úthálózat biztosított, a Duna-part közelsége mellett, a gyerekek kedvelt túraútvonala a kisvasúttal történő utazás.

15. Irodalomjegyzék

- Bartha Dénes – Nagy László – Oroszi Sándor (2014): Vadregényes erdőtáj a Börzsöny. Ipoly Erdő Zrt. Balassagyarmat 2014 ISBN 978-963-88414-1-4
- Czellár Katalin (2003): Dunakanyar és környéke – Látnivalók- Hasznos tudnivalók. Budapest: Frigoria Könyvkiadó Kft.
- Dely Károly, Dr. Ozoray György (1966): Börzsöny. Budapest.
- Dénes György (2001): Budapest és a Dunakanyar. Cartographia Kft.
- Dunakanyar kerékpáros útikalauz MTB túrákkal (2010): Frigoria Könyvkiadó Kft.
- Gelencsér Margit: Ökoporták kialakítása. Páros Print Bt. Budapest. ISBN 978-615-5165-03-0
- Horváth Zoltán (2014): Helyi finomságok tárháza az Ister-Granum régióban. Ister-Granum EGTC, Esztergom 2014.
- Ifju György (2010): A Dunakanyar. Well-Press Kiadó Kft.
- Koczó József (2013): Börzsöny anyánk, Ipoly apánk. Polski Fiat 125p Klub Vámosmikola 2013. ISBN 978-963-08-6338-4
- Mészáros László, Száraz Miklós György (2006): A Duna. Officina '96 Kiadó Kft.
- Pap Réka (2012): A Börzsöny és az Alsó Ipoly-völgy természeti és kultúrtörténeti értékei. Szent István Egyetem, Gödöllő 2012.
- Szalamonidesz Sándor, Szigeti Borbála (2011): Börzsöny és az Ipoly völgye. Cartographia Kft.
- Szikora Katalin: Hagyományos termékek a vendéglátásban. A Gourmet GasztroVendég különkiadása 2 G Gourmet Gasztro Kft. Budapest HU ISSN 2061-8069
- Zsigó Zsanett (2013): Dunakanyar környezeti állapota, turisztikai értékei. Szent István Egyetem, Gödöllő 2013.

Internetes források

- Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület: Helyi Vidékfejlesztési Stratégia 2013 - http://www.borzsonyleader.hu/docs/HVS_vegl.pdf
- Központi Statisztikai Hivatal (KSH) - <http://www.ksh.hu>
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) - <http://www.mvh.gov.hu/portal/MVHPortal/default/mainmenu/azmvhrol/tevekenysege>

- Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) –
 - <http://www.mnvh.eu/szervezet-celja>
 - <http://www.terport.hu/intezmenyek/magyar-nemzeti-videki-halozat-mnvh>
- Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA)
 - http://www.emva.hu/index.php?id=emva_leirasa&kat1=19
 - http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/l60032_hu.htm
- Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP)
 - http://www.umvp.eu/sites/default/files/umvp_program_teljes.pdf
 - <http://www.terport.hu/videkfejlesztas/uj-magyarorszag-videkfejlesztési-program>
 - <http://www.umvp.eu/tamogatas/iii-tengely-az-életminőség-javítása-a-vidéki-területeken-a-diverzifikáció-osztószere>
 - <http://www.umvp.eu/?q=leader>
- Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet (NAKVI) –
 - [http://www.kormany.hu/download/d/51/a0000/NAKVI%20egys%C3%A9ges%20szerkezet%C5%B1%20alap%C3%AD%C3%B3%20okirat%20\(2012%20%20janu%C3%A1r%2013%20\).pdf](http://www.kormany.hu/download/d/51/a0000/NAKVI%20egys%C3%A9ges%20szerkezet%C5%B1%20alap%C3%AD%C3%B3%20okirat%20(2012%20%20janu%C3%A1r%2013%20).pdf)
- Helyi Akciócsoportok (HACS)
 - http://zengoduna.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=10
 - <http://www.umvp.eu/leader-helyi-akciocsoportok>
 - http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/119887/2/KissK_SzekeresneKoteles_Gazdalkodas%202011_01.pdf
 - http://www.borzsonyleader.hu/docs/Alapszab%C3%A1ly_0306.pdf
- Jogszabályok
 - http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=160628.241860
 - http://www.epito.bme.hu/uvt/hirek_esemenyek/fajlok/8/b_p_93_2007_kvvmrend.pdf
 - http://www.mvh.gov.hu/portal/MVHPortal/default/mainmenu/tamogatasok/MVHJogcimKeresoPortletWindow?tamogatas_id=1000095&mutat=T%C3%A1mogat%C3%A1s%2Br%C3%A9szletei&tartalom_id=1017075
 - http://www.mvh.gov.hu/portal/MVHPortal/default/mainmenu/tamogatasok/MVHJogcimKeresoPortletWindow?tamogatas_id=1000100&mutat=T%C3%A1mogat%C3%A1s%2Br%C3%A9szletei&tartalom_id=1029687
 - http://www.mnvh.eu/sites/default/files/1698_2005EKrendelet.pdf
 - http://www.eu-info.hu/mvh/library/A0700147.FVM_yf20100319.pdf
 - [http://www.kormany.hu/download/1/2e/80000/MR_2012_047_\(V_11\)_VM_rendelet.pdf](http://www.kormany.hu/download/1/2e/80000/MR_2012_047_(V_11)_VM_rendelet.pdf)
 - http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=155338.611712
 - http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=155339.611714

- Települések
 - <http://tesa.fw.hu/>
 - <http://www.nagyborzsony.hu/>
 - <http://www.szokolya.hu/>
 - <http://www.ipolytolgyes.hu/>
 - <http://www.perocseny.hu/>
 - <http://www.szob.hu/>
 - <http://www.marianosztra.hu/>
 - <http://www.nagymaros.hu>
 - <http://hu.wikipedia.org/>
 - <http://www.szobikisterseg.hu/>
- Nemzeti Vidékstratégia - <http://videkstrategia.kormany.hu/>
- CLLD - http://enrd.ec.europa.eu/themes/clld/hu/clld_hu.cfm

További internetes források:

http://diosjeno.hu/legfrissebb/kepek/2010-09/borzsony-ipoly_volgye_regio.pdf

http://www.dinpi.hu/_user/downloads/letoltesek/2009_TAVASZ_3.pdf

<http://vizeink.hu/files/vizeink.hu0019.pdf>

<http://slideplayer.hu/slide/2042547/>

<http://www.agrarhirek.hu/gyakorlat/5378.html>

<http://www.dunakanyar.hu/dtft/termeszetes.pdf>

http://www.borzsony.hu/foldrajz/a_hegyseg_kialakulasa_geologiai_ertekei.html

http://www.vizeink.hu/files/vizeink.hu_0526_1-8_ipoly_alegyseg.pdf

http://www.datourway.eu/documents/88-701-9161-ipoly_teljes_anyag_hu_20110606_honlapra.pdf

Borítókép: <http://www.borzsony.eu/kepek.php>